

Δημιουργείται άμως μία απορία: Καὶ τὸ σχέστο μπορεῖ να είχαν οι νησίσοι με τους μάγους; Για να διαπιστώσουμε αυτή τη σχέση πρέπει να γιρισόμεν λιγό πιο. Η μαγεία είχε ποινικοποιηθεί στη Ρώμη από αρκετά νωρίς, αλλά οι σχετικές πληροφορίες είναι τόσο λίγες, ώστε επιτρέπουν τη συναντηγή συγκεκριμένων αιμητερασμάτων ως προς τα είδη των διωκόμενων πράξεων. Στον Κορινθίου παντώς Νόμο, με προστατεύομένονταν αγάθο στην ανθρωπίνη ζωή — ο νόμος αγάθος επιγραφάτων «περὶ φονέων» — προβλέπονταν, μεταξύ άλλων, η διενέργεια «αδιφαράνων» λατρευτικών πράξεων [το λατινικό κείμενο μιλάει για malia sacrificia] και η οποιοδήποτε σχέση με δηλητηριώδεις ουασιες γιατί τα αποτελεσματα τους αποδίδονταν όχι στα φυσικά συστατικά τους, αλλά στην επενέγεια υπερφυσικών δυνάμεων. Γι' αυτό και από πολὺ νωρίς η λέξη «φαρμακός» έγινε συνώνυμη με το «μάγος».

Στην αυτοκρατορική νομοθεσία του 4ου αιώνα, με την οποία καταδηλήθηκε προσπότης διάσωση, οι διοικητέων ήταν πειραϊκοί, της επιτρέπουμενής προσέγγισης των υπερφυσικών δυνάμεων, δηλαδή τη βρεφικούς, και της απογεμένης, δηλαδή της μαγείας, υπάρχει η μαρτυρία, που πολλοί δε διστάζουν να μετέχουν μακριά μέσα και, ταράσσοντας τα στοιχεία, να διαφέρουν τους δίους άδωνας με την επίκληση πνευμάτων ή να εξολοθρέψουν τους εχθρούς τους και γενικότερα τους αντιπάλους τους προσφεύγουντας σε «κακές τζένες». Ποιήν γι' αυτούς ήταν ο βάνατος (διάσταση του Κωνσταντίνου Δεκέμβριος 357: Εὐ. Σ. 19.6.5 = C.J. 9.18.6).

Αν αναλογούστουμε διότι την εποχή εκείνη το σγηνισμάτικο που συγκέντρωνε κυρίως το ενδιαφέρον του κοινού ήταν σε αρματοδομίες και ότι οι οδηγοί των αρμάτων τόσο εξειδίταισαν την επιθάλων όσο και λόγω της δόξας που συνεπαγόταν η νίκη (χαρακτηριστικά είναι το πλήρως και το περιεχόμενα των επιγραμμάτων προς την διάφορων γνωρίχων που έχουν περιουσθεί στον πιστόρισμα της Κωνσταντονιούπολης) την επιδιωκόντα με κάθε μέσο, θεμέτως ή αδέστη, η ανεύρεση της ζητούμενης σχέσης δεν είναι δυσκολότερη. Ένα από τα μάλλον προφαίτη μέσον της δευτερης κατογίας, δηλαδή της άμετα, ήταν η προσφυγή σε μάγους, που αναλάμβαναν την υποχρέωση, με θυσίες και άλλες μεθόδους επικλήσης υπερφυσικών δυνάμεων (π.χ. με τους λεγόμενους «καταδέσμοις») ή με «καταποσαλεύσεις» να καταστρέψουν είτε τους αντιπάλους του «πελατή» τους ανίκανους να οδηγήσουν με δεξιότεχνη το άρμα τους, είτε τα λάγού τους ανημπόρα να τρέξουν γρήγορα.

Για το πόσο διαδεδομένη ήταν αυτή η τακτική, που είχε πάρει, όπως φαίνεται, τις διαστάσεις πραγματικής μαστίσης, υπάρχει πλήθος μαρτυρίων σε πατερικά κείμενα του 4ου και 5ου αιώνα που σηματιζούν αυτές τις μεθόδους, σε αγνοητικές πηγές, που μας πληροφορούν ότι οι ενδιαφερόμενοι προσπάθουσαν κακού φόρα σε μηκαλύουσαν τις με μακρικές τεχνικές τους περιβάλλοντας τις με χριστιανικού μανδύα, σε μαγικούς παπύρους, που δίνουν τις σχετικές «συνταγές» και σε άλλα φιλολογικά και

ιστορικά μνημεία.

Η συχνότητα των κρουσμάτων είχε δημιουργήσει την πεποιθηση, ότι κάθε αναπαντεχή νίκη δεν μπορούσε να οφελείται παρό μόνο στην παρέμβαση μάγου. Εποιότως μαδαίνουμε από το βιο του Αγίου Δημητρίου, μετά την απρόσμενη ήττα του Λαιού στον πιστόρισμα της Θεσσαλονίκης ο παρισταμένος αυτοκράτορας Μαζιμιανός δηλώνει: «Μα τους θεόντως γοητεία τις προσχώρησαν οι ανθρώποι μεν αν εφαπτότε που την νεανίαν τούτου ο τοσσώτας και τηλικώτας επιδιελέμαντον ανθραγάνων». Κάλεσε λοιπόν το νικητή Νέστορα και τον ψώτης: «Επέντε νεανίας, ποια μαγεία χρησμάνως, ή τίνας έχουν συνεργευσεις, τον Λαιοντανέτας;» (Ρ. G. τ. 116 σ. 1180):

Οι παρεκτρετοίς που προκλέασαν — κυρίως εξαιτίας της μαγείας — την ενότητα αποδοκιμασίας της Εκκλησίας, που στράφηκε γενικά κατά των αγνωστικών βεσταμάτων ιδιαιτερά χαρακτηριστικό για την αντιδράση αυτή είναι ένα χωρίο του λιανόντος του Χρυσοστόμου, στο οποίο η μεγάλη αυτή προσωπικότητα της πρώην υδύνατης εποχής, φέρεται με οξείτη πλευρή τη διάσταση δημοσίου χρήματος, για τείνοντας σκοπούς, καταλέγει: «Καὶ τι δεὶ λέγειν τοῖς αποδοκιμασίαις τας εν ταῖς πιστορίαις, τας εν ταῖς πιστορίαις, τας εν ταῖς πιστορίαις μηλλίαις...» (Ρ. G. τ. 61 σ. 103).

Η διασύνδεση γνιδώνων και μάγων προβλέπεται και στα νομικά κείμενα της μετέπειτα περιόδου. Ο χρονολογικός (δικτύογρος) θεόδωρος ο Ερμοπόλιτής (τέλη του 6ου αιώνα) παραφέροντας την παροπάνω διάταξη του ιουστινιανέου Κωδικίου 9.18.9 τημενεῖ: «Ο ειδυλλός γόητρα και μη παροδούς αυτῶν τημερίους, καν γνιδώντας καν έπειρος καν ολοκληρώθηκε».

Στο παρόπτημα της Εκκλησίας των Ιωαννίνων (VII, 5), ορίζεται ότι: «Νησίος ἢ ποιοτος της γόητρας καλλωμένος εσάχας τιμωρεῖται». Σημειώνεται ότι με τον όρο «γόητρες» χαρακτηρίζονται στην θυσιωτική γονιών γλώσσα οι μάγοι. Είναι επίσης ενδιαφέροντας από το σχόλιο του Θεοδώρου, ότι εξομόνωνταν κατά κάποιο τρόπο τοις γνιδώντας με τους «θυμελικούς» (θηλαΐδης τους θετρίστρους) που ήταν πρόσωπα μειονετικά από νομική άποψη, γιατί θεωρούνταν ατάστατοι. Παρόμια διατάξεις συναντώνται και στα Βασιλικά (60.39.30) καθώς και στην Επιτομή Νόμων (45.42), που κατατίστηκε περί 913:

Από όσα στοιχεία — αρκετά εύλωτα, νομίμω — μπόρεσαν σε συγκεντρωτικού χωρίς δυσκολία συναγέται, ότι το «αρχαίο πνεύμα αδάντων» είχε σημαντικά ταλαιπωρηθεί πουλάκιστον στην περίοδο που καλύπτει η ερευνή μας. Η διαφορά βέβαια από τη σημερινή εποχή είναι ότι στο παρελθόν, οι αρματοδόροι, μονομάχοι και άλλοι συνυγμένοι προσπάθουσαν να καταστρέψουν τους αντιπάλους τους. Οι αιμηροί αδήτες καταστρέψουν, αντίθετα, τους εαυτούς τους. Τα μέσα άνωκ παραμένουν σε τελική ανάλυση τα ίδια. Απόλυτη η θέση των θυσίων, των κατοδέσμων και των άλλων μαγικών μεθόδων της μακρινής εκείνης της περιόδου της λεπτοποίησης περιπολώντας τις με χριστιανικού μανδύα, σε μαγικούς παπύρους, που δίνουν τις σχετικές «συνταγές» και σε άλλα φιλολογικά και

αρχαιολογικά

Παροράματα τεύχους 27

Σελ. 34: Ο ωκεανός τίτλοις του περί πορείαν είναι «Αναγέννηση και Αρχαιότητα». Σελ. 63: «Ο Ροντέν...» να διαβαστεί: Τον ίδιο καιρό που η πρωτοπορία προβάλλει ακόμη δημιουργική αφετηρία την πολιτισμική λήψη... Σελ. 80: να αντιτυποφορούν οι λεξάντες των ειδ. 9 και 10. Σελ. 83, σ. 1, σ. 2 δεξιεύεται η ένδειξη (ειδ. 10), το ίδιο και σ. 2, σ. 1: (ειδ. 19) και σ. 48: (ειδ. 10) και σελ. 84, σ. 3, σ. 20: (ειδ. 16). Σελ. 83, σ. 2, σ. 64: (10.6) αντί (13.6). Σελ. 88, σ. 2, σ. 6: τις αντί στις Σ. σ. 8: να διαγραφεί το «πριν». Σελ. 89, σ. 1, σ. 9: μετά τη λέξη «διατηρήταιν» μπορείται τελεία και ακολουθεί η έβδη πράστα: «Το διαδύομενο αυτό επικυρώνθηκε σε εννέα μήνες στο νομοσχέδιο του 1988 για την ποιητή ποτού ΓΟΚ». Ακολουθεί κανονικά η επόμενη πράστα («Τελικά...»). Στ. σ. 3: διαγράφεται από την ενότητα με αρ. 3 το Φ.Ε.Κ. Δ', 317, 1988 και μπαίνει στην ενότητα με αρ. 4, μετά τις λέξεις «στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως». Σελ. 90, σ. 3, σ. 7: «κάθε καλοπότο». Σελ. 90 παραλείφθηκεν καν οι τίτλοι που δύονται στην έποιηση του Τίτλου του πατέρου της οποίας θα πρέπει να μπει στο ίτιδο της θύεια σαν πράστα το «Το πολεμικό μουσείο» και μετά τα στοιχεία του μουσείου αυτού, θα πρέπει να μπει ο τίτλος του πατέρου της οποίου μετέμεμψαντος σε «Ανακοινώσεις και καταγεγέλεις από το Σύλλαγο Ερλήνων Αρχαιολόγων».

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Νέα σημαντικά ευρήματα στον Πετρά Σητείας

Συνεχίστηκαν για τέταρτη χρονία οι ανασκαφές στο μνημειακό οικισμό της πόλης της Σητείας, στη θέση Πετράς, υπό τη διεύθυνση της γράφουσας Οικονομική ενισχύση από το Ινστιτούτο για την Προϊστορία του Αγίου Παύλου τη Νέας Υόρκης, επέτρεψε την επέκταση των εργασιών σε διάφορα σημεία του λόφου με ενδιαφέροντα και ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα αποτελέσματα. Συγκεκριμένα:

— Αποκαλύφτηκε ο Διτυκός τοίχος, (πρόσοψη) του διώφορου Υπεροχειρικού πατού, που είχε ακοφτεί το 1985 και 1986. Έχει πλάτος 1 μ. και είναι κατασκευασμένος από πολύ μεγάλους ακανόνιστους λίθους. Το αιώνισμένο ύδωρ του υπολογίζεται σε 2 τμ. Εκτός από την καλή ποιότητας κεραμική και το πλήθος των λίθινων εργαλείων, βρέθηκαν επίσης δύο ζεύγη ομοιωμάτων κεράτων καθοσιώδεως, με κρύσταλλο μεγέθους; από πηλό και λίθο αντι-

στοιχο, από την περιοχή που το 1986 είχε διασει κομμάτια λέρου και τήλινο ανδρικό ειδικότητα. Ενισχύεται ετοι η άποιη στα καπιούς από τους χώρους του σφρόφου ήταν αφερεμένους στη λατρεία.

— Στην κορυφή του λόρου αποκαλυπτήκαν τμήματα νεοανακτορικών σπιτών (ΜΜΙΙΙ/ΥΜΙα) που καταλαμβάνουν όλο το χώρο του υψηλότερου αναλήματος. Τομές στην ίδια περιοχή, που έγιναν για τον έλεγχο της στρατιωτικορράφας, αποκαλύπτουν κατοικητή καθ όλη τη διάρκεια της πρωτοναυαρχικής φάσης (Κεραμική του τύπου των μαύρων στηλώντων. Κουμάδας, Βασιλικής και λευκού ρυθμού).

— Ερευνήθηκε ο τρόπος κατοικεύσεων των αναληματικών τοιχών που απέδιδον το εκτεταμένο πλάτανο της κορυφής του λόρου και καθαριστήκε πυργοειδής προεξόχη, κατασκευασμένη από ακανονιστικούς ακλούδιους, ωςδενετε σε ώρας 25 μ.

— Συνέχιστηκε επίσης η έρευνα στο — πιθανότατα οχυρωματικό — νεοανακτορικό τείχος «κυκλωπίας» κατασκευασμένου του τρίτου «πύργου» του, αποκαλυπτήκε τμήμα ενός υατερομινικού Ικτηρίου με μια δεξιεμένη που φερεί πολύ καλά ωςδενετε κονιάκια.

— Ο σημαντικότερο δήμας εύρημα της φετινής χρονίας ήταν μια σειρά αποθηκών στη βορειοδυτική πλεύρα του λόρου, που φύλασσε πιας αντάρτικες σε ένα σημαντικό νεοανακτορικό κτίριο. Έχουν πάτωσα λαξεύτο στο βράχο και πολύ κανονικά κτισμένους τοιχώνς, που έφεραν αρχικά κοινιάστα, καθώς και μια λιθίνη σκάλα σε μέρη ουδέτερην. Στο χώρο που ερευνήθηκε δρέπανον οκτώ μεγάλων πίσιω υψών - 1.20 - 1.80 μ., με σχοινοειδή διαδοχήματα. Η σειρά των αποθηκών κλίνει προς τα ανατολικά από πολύ πλατύ και καλαϊστρόντων τοίχου, που περιβαλλένει αυστηρήματα μεγάλων μεγέθων λαξευτών πώρων σε κυβόλιθους. Σε έναν από αυτούς δρέπανθη λαξεύεται τετρονικό σημείο, ένας σημύδας πελεκών με στυλό, πλάτως 40 εκ.

Στον ίδιο χώρο, πλέονέ μέσα από τον όρφο, ανακαλύφτηκαν κομμάτια τοιχογραφών. Ενιαίο θέμα στην συνέχεια των ανασκαφών θα αποκαλύψει ένα σημαντικό κτίριο με εντυπωσιακή αρχιτεκτονική.

Μεταξύ Ταπετούπουλου

Μυκηναϊκό νεκροταφείο στην Αντρώνα της Φθοϊώτιδας

Για πρώτη φορά η αρχαιολογική έρευνα επιβεβαιώνει τη μυκηναϊκή παρούσα στην Αντρώνα (στη Γλύφα της Φθοϊώτης) που μέχρι σήμερα ήταν γνωστή μόνο από την παρασύνη και την επιφανειακή έρευνα. Συγκεκριμένα, δοκιμαστήκα τομή στην κορυφή του λόρου, έφερε στο φως τμήμα του μυκηναϊκού νεκροταφείου, με τάφους

κιβωτισμάσημους και λακκοειδείς.

Παράλληλη συνεχίστηκε η έρευνα στο χώρο του υατεροκλασικού νεκροταφείου όπου ο αριθμός των μέχρι σήμερα ανασκαφέντων τάφων ανέρχεται συνολικά τους εβδομήντα.

Ένα ακόμη ενδιαφέρον στοιχείο είναι η αποκαλύπτη ρυμαϊκά τάφων, όχι σε έκχωρια τομέα, αλλά ανάμεσα στους κλασικούς. Η υπαρξή τους διευρύνει χρονικά τη χρήση του νεκροταφείου τουλάχιστον μέχρι το α' μισό του 5ου μ.Χ. αιώνα.

Δίον και πάλι

Και φέτος το καλοκαίρι τα ευρήματα των ανασκαφών του Διου υπήρξαν σημαντικά. Στο νεκροταφείο των Τύμβων εντοπιστήκαν ταφοί της εποχής του αιώνου 1.000-700 π.Χ.) εντός στο χώρο του λιανικού δρέπανη μεγάλες αποθήκες με οικτίκα γύναιτα. Αλλά και στην πόλη μέσα δρέπανην γλυπτά καβιώς και μαρμάρινα γυναικεία κεφάλια στην κοιτή του ποταμού Βαθηρά.

Βεργίνα

Τον Ιούνιο ο καθ. Μ. Ανδρόνικος αποκάλυψε τάφο του δου αι. π.Χ. Πλουσία και πολύ ενδιαφέροντα τα τείχειρα πόρτας. Πρόκειται για γυναικεία ταφή. Η νεκρή ήταν ακεπανέμενη από χρυσές τανίες κ.ά. κοινημάτων σχετικά με κείνεια που δρέπανην το 80-82 στη Σινδό.

Δημήτρια

Και φέτος πάλι ο Δήμος Θεσσαλονίκης διοργανώνει τα 23α Δημητρία. Μεταξύ των εκδηλώσεων που θα λαβούν χώρα στις γιορτές αυτές είναι και το Β' Σύμποσιο Μονής Βλατόδων με θέμα: «Χριστιανή Θεολογίαν» καβώς και συνάντηση της Θεσσαλονίκης». Πληρ. κ. Μ. Παύλου. Μητρόπλευρων: 110.546 22 Θεα/νίκη. Τηλ.: 228.414.

Η Α.Σ.Κ.Σ. ζητά συνεργασία

Η Ομάδα Εργασίας «Γυαλιών», Κεραμικών και Σκεπτικών υλικών της Διεύθυνσης επιτροπής Συντήρησης ICOM έχει πληροφορίες για τη συντήρηση γυαλιών και κεραμικών στην Ελλάδα για το Ενημερωτικό Δελτίο της Ομάδας Εργασίας. Όποιαι συντηρητικές ασχολούνται με τη συντήρηση γυαλιών ή κεραμικών και ενδιαφέρονται παρακαλούμε να τα επισκόπουμε μια αναφορά για τη δουλειά τους.

Δ/ντη που θα σταλούν οι αναφορές: Α. Πατέρακη, συντηρητήρια αρχ/των, Αμερικαν-

κή Σχολή Κλασικών Σπουδών, Σουηδίας 54, Αθήνα 106 76. Τηλ.: 321.01.62.

Η Τερέζα

Το γαλλικό πλοιο «Η Τερέζα» που το 1669 βυθιστήκε στα ανοίκτα του κόλπου του Ηράκλειου και εντοπιστήκε μόναχα το 1975 — από απωστολή του ΥΠ.ΠΟ με τον Ζ.Ζ. Κουστώ — επέστρεψε στην επικαρπότητα. Άρου άδωνας — στην ο έρευνα — αγεία, πύτα κ.ά. χρηστικά αντικέίμενα καβώς και αγκυρές, τύρα άδωνας και ένα θαυματόιο κανόνι, αληθινό έργο τεχνής. Πιστεύεται πώς η μελέτη του ναυαγίου θα δώσει πληροφορίες για το 17ο αι.

Νέα ευρήματα στην Κρήτη

Στη βάση ζωμυνθός του Ψηλορείτη αποκαλυπτικές κτίρια μεγάλων διασπάσεων (70x40 μ.) όπου ουδέντατα υπολείπεται τοιχογραφίων. Γύρω από το κεντρικό αυτό κτίριο υπάρχει σύμπλεγμα αλλών κτιρίων. Οι ανασκαφές έφεραν στο φως πλήθης αγγείων και άλλων πηλίνων αντικειμένων. Σύμφωνα με τις ενδείξεις τα κτίρια αυτά υκρεμίστηκαν το 1.600 π.Χ. σταν μενάδος σεισμός κατάστρεψε τη Μινωική Κρήτη.

Στη θάλασσα της Ρόδου

Σε απόσταση 400 μ. από την Έπαρη στον Κάβο Βόδη της Ρόδου, εντοπιστήκε αρχαίο ναυαγίο με φορτίο από Χιακούς μοντίσορες του 5ου αι. π.Χ. που ουδέντατα σε καλή κατάσταση. Το θάρος του ναυαγίου επιτρέπει την έρευνα.

Στο Γαλλικό Ινστιτούτο

Στο Γαλλικό Ινστιτούτο (Σίνα-Αθήνα) γίνονται κάθε Παρασκευή (6-8 μμ.) δημόσια μαθήματα Ιστορίας της Τέχνης. Η διάρθρωση του προγράμματος είναι η εξής: Α) Τέχνη και θρησκεία στους αρχαιούς πολιτισμούς: Αιγύπτιο, Ελλάδα και Ρώμη. Η πρωτογρατιανική εποχή. Τα μεγάλα χριστιανικά βασιλεία της Δύσης και της Ανατολής. Το ιαλόμι στις βάριες της Χριστιανισμός. Τέχνη και θρησκεία στη σύγχρονη εποχή. Β) Η τέχνη και η πολιτική εξουσία.

Εταιρεία φίλων της Αρχαίας Ελίκης

Μακρόχρονες και επίμονες προσπάθειες της εταιρείας φίλων της Αρχαίας Ελίκης οδήγησαν φέτος στην έναρξη των υποθύρων ερευνών στην περιοχή Ν.Α. του Αιγαίου

αρχαιολογικά

στην Αχαΐα για τον εντοπισμό της βυθισμένης από το 373 π.Χ. πόλης της αρχαίας Ελίκης.

Οι έρευνες που άρχισαν στις 19 Σεπτεμβρίου και που θα διαρκέσουν δύο εβδομάδες, δεξιάζουν από ερευνητική ομάδα της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών που πουδούν με τους Steven Soter, αστρομόλογο, Ντόρα Κατσανοπούλου, αρχαιολόγο και Paul Kronfield, ακαδημαϊκό σε συνεργασία με την Εφορεία εναλίων αρχαιοτήτων του ΥΠ.ΠΟ. την οποία εκπροσωπεί ο κ. Φώληρς Χανιώτης.

Η συγκεκριμένη υποθέματα έρευνα που χρηματοδοτείται αποκλειστικά από τον κ. Bruce Heegeft της Archaeological Imagine corp. ανυπότατα σε εφαρμογή γεωργικών τεχνικών και μεθόδων στο χώρο της υποθέματας αρχαιολογίας με την ταυτόχρονη χρήση προηγμένων προσδοκιών μηχανημάτων καθώς και μαγνητομέτρου.

Αποτελεί συνέχεια και ολοκλήρωση της έρευνας που είχε δεξαμενή στην ίδια περίοδο ο Dr. H. Edgerton του MIT στην περίοδο 1966-74, και θα καλύψει μια έκταση 8 περιπού τετρ. χιλ. από την παρολίγη Τέμανη, μέχρι και περιοχής Αγιού.

Ο εντοπισμός της αρχ. Ελίκης έχει επιχειρήσει κάποιες φορές και στο παρελθόν αφήνοντας όμως πάντοτε μεγάλα ερυθροπλατικά σκετάκια όσο και με τις διανοτήτες ανεύρεσης της πόλης, πράγμα που οφείλεται εν μέρει και στην ιδιαιτερότητα αυτής της περιπτωσης. Η συγκεκριμένη έρευνητική ομάδα έχει προστεθεί στο πλαίσιο προσκεκτικής έρευνας που διεξάγεται αυτή τη φορά, έχοντας λάθει υπότιμη και μελετητής τη διαθέσιμη αλικόδ. αρχαίες πηγές και νεότερες γεωλογικές έρευνες, σεισμολογικές και υπόβρυχες που αφορούν τη συγκεκριμένη περιοχή.

Ετοιμάστηκαν επλίζει να μπορέσει να δώσει μια ουσιαστική απάντηση, είτε αρνητική είτε θετική στο ερώτημα της τοποθέσεως της βυθισμένης πόλεων στη θάλασσα. Απάντηση που ακόμη και φροντική, θα έχει θετικά αποτελέσματα αφού θα κατευθύνει πλέον τις έρευνες για τον εντοπισμό της πόλης στην Έπρη την επόμενη φορά.

Θα τελεώσου με τις ευχές μου για καλή επιτυχία στους έρευντές και αναμένοντας τα αποτελέσματα για το επόμενο τεύχος της Αρχαιολογίας.

Ντόρα Κατσανοπούλου
Δρ. Κλασικής Αρχαιολογίας, Παν. Cornell
Ν.Υ. Πρόεδρος της ΕΦΑΕΛ

Διαλέξεις της Αμερικανικής Σχολής

Η Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα, δρισκεται στην ευχάριστη θέ-

σην αναγγέλει τον κύκλο των διαλέξεων της για το 1988-9. Όλες οι διαλέξεις θα γίνονται Τρίτη, στις 6.30 μ.μ. στο σαλόνι του Loring Hall της Σχολής.

8.11.1988 Duran Mustafa U3, Παν/μια της Αγκυρας: «Recent Research at Teos- (Πρόσφατη έρευνα στην Τέω). 6.12.89 Michael Osborne, Παν/μια της Μελβούρνης: «The Study of Greek Inscriptions» (Η μελέτη ελληνικών επιγραφών). 13.12.89

Brunilda Ridgeway, Κολέγιο Bryn Mawr: «Parthenon and Parthenos» (Παρθένων και Παρθένος). 17.1.1989 Diskin Clay, Παν/μια John Hopkins: Alcman's Parthenopeion (Παρθενείο του Αλκάμος). 14.2.-89 Διάλεξης προς τιμήν της Virginia Grace, Henry Immerwahr, Παν/μια W. Karolίνας: «New Wine in Old Wineskins: The Evidence from Attic Vases» (Νέο κρασί σε παλαιά ασκά: Η προδειπέντε των απικιών αγγειών). 14.3.89

Phani Dakoronia, Εφορεία Λασίας: «Problems of identification of Homeric sites in East Lokris (Πρόβληματα ταύτισης ομηρικών θέσεων στην Αν. Λοκρίδα). 14.2.-89 Evangelia Deliaki, Εφορεία Παλαιοανθρώπολες και Στηληλογίας: «Nauplia: Η σημασία της στην πλάτη της Πρωτοπόρτης Αργολίδας». 5.5.89 Phani Pachiyannan, Εφορεία Ναυπλίου: «To understand the pottery of ancient Mycenae and the Messenian Laconians their predecessors: Νέες πληροφορίες από πρόσφορτα εύρημα της Αργού». Επιπλέον στις 2.4. Δεκ. 1989 θα γίνει στο Loring Hall η 1η Διεθνής Συνάντηση με θέμα οι Ελληνικές Αρχαίκες Αρχιτεκτονικές Τεράποτες.

Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή Υποτροφίες εκατονταετρόδας 1989/90

Πτυχιούχοι, Ελληνικής ή Κυπριακής ιστορίας, καλούνται να υποδάσκουν αιτήσει για υποτροφίες που θα καλύπτουν τα εξόδα συντήρων (μέχρι 3 μήνων) επικοινωνίες για την Αγγλία, με μελέτη της ίδιας δραστηριότητας της Αγγλικής Αρχαιολογικής Σχολής. Οι τομείς αυτοί, ενδεικτικά, είναι η Ελληνική και Κυπριακή Αρχαιολογία, Τέχνη, Ιστορία, Γλώσσα, Φιλολογία, Θρησκεία, Εθνολογία, Ανθρωπολογία, Γεωγραφία καθώς και την εφαρμογή των θετικών επιστημάτων για τη μελέτη οποιουδήποτε από τα παραπάνω θέματα. Δεν θα χορηγηθούν υποτροφίες για τις φυσικές επιστήμες (Ιατρική, Φυσική κ.τ.λ.). Το προσφερόμενο ποσό θα είναι περίπου £ 400 το μήνα και επιπλέον τα έξδρα αεροπορικού εισιτηρίου με επιστροφή. Θα προτιμήσουν υποτροφίες κάτω των 40 ετών.

Η Σχολή προτίθεται να προσφέρει δέ δι 7 υποτροφίες κάθε χρόνο. Οι επιτυχούντες μπορούν να πραγματοποιήσουν την έρευνα σε καποιο πανεπιστήμιο, μουσείο ή ανά-

λογο ερευνητικό ή εκπαιδευτικό κέντρο της Αγγλίας κάτιο από την επιβλεψη ενός ακαδημαϊκού συμβούλου. Μία σύντομη περίληψη της εργασίας τους στην Αγγλία πρέπει να υποβληθεί μόλις τελεωσει τη επισκεψή τους. Θα ήταν χρήσιμο οι υπομημονίες να αναφέρουν σε ποιο ίδρυμα και με ποιον καθηγητή θα ήθελαν να συνεργαστούν.

Οι αιτήσεις που υποχρεωτικά πρέπει να είναι δικτυολογημένες στα αγγλικά. Θα πρέπει να απευθύνονται προς το διευθυντή της Αγγλικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Αθήνα. Συνήθας 52, 106 76 Αθηνα, και να περιλαμβάνουν τις ακολουθες πληροφορίες:

1. Επικυρωμένο φωτοαντίγραφο της αστυνομικής ταυτότητας.

2. Βιογραφικό οπιμείωμα που να περιλαμβάνει έναν καταλόγο δημοσιεύσεων, εάν υπάρχουν.

3. Περιγραφή της μελέτης ή της μελέτης που προτίθεται ο υπομημόνος να κανεί μέχρι 500 λέξεις, όπου να αναφέρονται οι συγκεκριμένοι λόγοι για τους οποίους πρέπει να γίνει η έρευνα στην Αγγλία καθώς και τη διάρκεια και το πότε μέλλεται.

4. Τα ονόματα και οι διευθύνσεις δύο απόμενων που έχουν δεχτεί να δώσουν συστάσεις και πληροφορίες για τον υπομημόνο.

5. Διευθύνση και τηλέφωνο του υπομημονού.

Οι αιτήσεις θα πρέπει να υποβληθούν το αργότερα μέχρι την 1ο Νοεμβρίου, 1988 και πιθανών οι υπομημονίοι να προσκληθούν για μία συνέντευξη στα τέλω Ιανουαρίου. Οι υπομημονίοι που δεν πρέπει να γνωρίζουν ότι οι συνέντευξης θα γίνονται στην αγγλική σαλόνι και τη διάρκεια και το πότε μέλλεται.

6. Διευθύνση και τηλέφωνο του υπομημονού.

Για περισσότερες πληροφορίες, επικοινωνείτε με το διευθυντή της Αγγλικής Αρχαιολογικής Σχολής ή με την γραμματέα (δευτεροβάθμους). 9 π.μ.-1 μ.μ.) στο τηλέφωνο 7210974.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Το 10ο διεθνές συνέδριο αρχαίων χαλκών

(Freiburg, 18-22 Ιουλίου 1988)

Την εβδομάδα 18-22 Ιουλίου 1988, σε εποχή δηλαδή με το μεγάλο 13ο Διεθνές Συνέδριο Κλασικής Αρχαιολογίας (Βερολίνο, 24-30 Ιουλίου 1988), διοργανώθηκε στο Freiburg i. Br. από το Τμήμα Επαρχιακής

αρχαιολογικά

Ρωμαιικής Αρχαιολογίας του εκεί Πανεπιστημίου, το 10ο Διεθνές Συνέδριο Αρχαίων Χαλκών με θέμα «τα ρωμαϊκά χάλκινα - κατασκευή και διάδοση».

Το συνέδριο έχει χωρίστει σε δύο τμήματα που συνέδριζαν παραλλήλως και συχολόγισε το φόραμα των ρωμαϊκών χάλκινων, ιδιαίτερα όμως στο δύντο τμήμα της αυτοκρατορίας. Κατά την εναρκτήρια συνεδρία δη λα. Dimitrova-Miliceva από τη Βουλγαρία μήλη για το «βρακιό βουαυρό αργυρών αγγείων του Ροδοζέν», το πιο εντυπωσιακό εύρημα των 2000 αι. στη Θράκη! — όπως το αρχαιότερο — ο οποίος όμως δεν περέπλεψε χάλκινα αντικείμενα και χρονολογείται στην προμαρτινή εποχή (αρχές 5ου αι. - 8^ο μισό 4ου αι./αρχές 3ου αι. π.Χ.). 15 από τα 165 αγγεία που θησαυρούν φέρουν ελληνικές επιγραφές με τα σύνοματα των κατόχων, ενώτε των κατασκευαστών και των πορτατινούμενών προσώπων, και δινουν πολλές πληροφορίες για την ιστορία και βρήκεσια των Θρακών. Ο θησαυρός υποτίθεται ότι ανήκε σε γηγενοκό οίκο των Τριβαλλών.

Στις εργασίες των τμήματων του συνέδριου ελληνικού ενδιαφέροντος, κατά την πρώτη ημέρα ήταν η ανακοίνωση της δρ. Carol Mattusch - «Ενα fulcrum με ενθέσεις από την Κόρινθο». Η δρ. Mattusch αφού ανέφερε ότι είναι γνωστό από τις γραπτές πηγές για τη μεγάλη εκτίμηση που έχουσε η κορινθιακή μεταλλουργία κατά την αρχαιότητα, παρατήρησε ότι στην Κόρινθο βρέθηκαν λίγα σχετικά χάλκινα αντικείμενα, αν και υπάρχουν πολλές ενδείξεις για την παραγωγή τους. Το 1976 όμως βρέθηκε ένα χάλκινο fulcrum πού καλύς διατηρήστηκε σ' ένα κτίριο που χρονολογείται στην εποχή του Τίβεριου. Έχει έντειχη κούρση μεταλλών (χάλκον, ορεχάλκον και αργύριο), μελέκες, φύλλα ακάνθων και ροδάκες. Συγκρίνεται με δύο fulcra της Νομοπίας, και ένα από τη Ρώμη, αλλά και με παραστάσεις ζωγραφιών και ανάγλυφων του Ιου μ.χ.

Άλλες ανακοίνωσίες της πρώτης ημέρας (18.7.1988) αναφέρθηκαν σε διάφορα πλαστικά κυρίων έργα, όπως στο χάλκινο ποιδί του Xanten (H. Hiller), στην Venus Genetrix (A. N. Zadoks-Jitta), στην Dea Séquana, ειδιδίως των πηγών του Στικουάνα (C. Rolley), το ειδικό Αρρόβιτης από την Potaissa (Δανία) και τις ανατολικές του σχέσεις (Z. Kadar), σε ρωμαϊκές εφίπτωσης ανδριότες της Ιστανίας (J. Arce) και του August (C. Van Den Bergh), στα νέα αγάλματα από το στρατηγείο της λεγεώνων στις Νονές της Μονισίας (T. Sarnowski) και τέλος στο Γορδίανο από το Niederbieber, τώρα στο Μουσείο Βοΐνης (G. Lahusen-E. Formigli). Αναφέρθηκαν, επίσης, σε χάλκινα ρωμαϊκά και πολιτεύτερα αγάλματα από τη Β. Αιταλία, την περιοχή του βόρειου Ευελπίου Πάντου, το

στρατόπεδο της Vindonissa και των Aqua Helveticae, το νεκροταφείο της Ulrix Noviomagus (σήμερα Νίμφεν στην Ολλανδία). Επ' ευκαιρία του συνέδριου εγκαίνιασθηκε στις 18.7.88 και μια έκθεση σε χώρο της συγχρονής πανεπιστημιακής βιβλιοθήκης του Freiburg με θέμα «Αρχαία χάλκινα και ευρήματα ευγενών μετάλλων από τη Βαδή-Βυρτεμβέργη».

Τη δεύτερη ημέρα του συνέδριου (19.7.1988) τα δύο τμήματα του ασχολήθηκαν με χάλκινα αγγεία, κάτοπτρα, λύχνους κ.ά. ευρήματα το ένα, με χάλκινα ειδώλια και σταύρους το άλλο. Στην περιφέρεια του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους ανήκουν οι ανακοίνωσικες των Κ. Kalén (χάλκινο αμφορείο της Θράκης, Του-Ζου αι. μ.Χ. — Τυπολογία και Χρονολόγιο), R. Merdchanianova (χάλκινοι προχρ. με επιπλέον λαζαρές από τη Θράκη), J. Wielowiejski (Τα ρωμαϊκά χάλκινα Ν. Lübenowa (Αρχαία εύρηματα από χάλκο και χάλκοπαστό στο Μουσείο της Περιπλή), M. Yu. Treister (Επαρχιακά ρωμαϊκά κάτοπτρα στη βόρεια περιοχή του Ευελπίου Πάντου), H. Buijzerik (Οι χάλκινοι προχρ. της ρωμαϊκής Θράκης), A. Matei (Ρωμαϊκοί και χάλκινοι λύχνοι από τη Δακία του Πορολίσσου), G. Simon, (Οι χάλκινοι λύχνοι της Ρουμανίας και τη δήμητρα της προεδρείας τους). Στην ίδια την ανατολική περιοχή του κράτους, αναφέροντας ακόμη οι ανακοίνωσης των F. Burkhalter (Ιταριά των ειδωδώνων της Αρρόβιτης στη ρωμαϊκή Αιγαίππο, σύμφωνα με τις πατησιολογίες πτυχής), V. R. Vasilev (χάλκινα ειδώλια από το ιερό του Lozen), I. Pavlina (Ρωμαϊκά ζωδρόφρα χάλκινα ειδώλια του Αρχαιολογικού Μουσείου της Βουλγαρίκης Ακούμδας Επιστρημάτων). Σε μια επιμοւνή διάλεκτο το απογεύμα ο δρ. F. Baratte (Παρίσι) μας παρουσίασε τους ρωμαϊκούς θησαυρούς αργυρών σκευών της Γαλατίας.

Μετά μία διακοπή στις 20.7.1988, όποτε οι συνέδριοι εξέδιδαν προς επισκέψη της ουλαλογής χάλκων στο Μουσείο της Καλρούποντ, κακώς καθώς του Μουσείου της Herzogsbau, κακώς καν τα ανασκαφές του Laubengang, σημαντικών σημείων κατά μήκος του Limes στο Ρήγο, στις 21.7.1988 συνεχίστηκαν οι εργασίες των δύο τμήματων του συνέδριου. Στο πρώτο τμήμα πολλές ανακοίνωσης αφορούσαν αντικείμενα των ρωμαϊκών οπλισμών (κράνη προστοιφή, ταύτη, μποσκόπουλοι κλπ.) και μερικές σε ποποθεσίες του ανατολικού μηνός της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, όπως των K. Hartwick (χάλκινο κράνος του τύπου 'Αρης Borghese' σε από την Αιγυπτία), P. Dyczek (χάλκινα εύρηματα από το vallestadionum στις Νονές, Ανασκαφή περίοδος 1978), T. Kanepse (χειρουργικά χάλκινα εργαλεία στο Μουσείο της Νονά Zagora). Στο δεύτερο τμήμα αναπτυχθήκαν κυρίως θέματα τε-

χνολογίας των χάλκινων αντικειμένων, αλλά και εικονογραφικά θέματα. Ήταν μίλησαν οι L. Rousseva-Slokoska για τα χάλκινα μέρη αρμάτων της Παισταίας, Th. A. M. Mois (Μερικές παρατηρήσεις και ζητήματα των χάλκινων επικοινωμάτων της επιτώπης από τις ρωμαϊκές επαρχίες), J. Ronke (Ρωμαϊκά χάλκινα επικοινωμάτα και η λειτουργία τους — στοχεία παράστασης των αρχαρίων σε μικρό μέγεθος), G. Seitz (Ένα επικοινωμά σε μορφή Μέδουσας από το Sontheim/Brenz), N. Franken (Μια εργή από βρύση με παράσταση του Οκεανού από το Teuchtingen-Schambach στη Φραγκονία).

Με αρχαίες ρωμαϊκές όγκαριες ασχολήθηκαν τρεις ανακοίνωσίες. Ο S. Rozo, που παρουσίασε τα εικονικά σταθμά της Ιστανίας, είπε ότι τα χάλκινα εικονικά σταθμά της Ιθρικής Χερσονήσου είναι πολλά και με διφορές παραστατείς. Τα περισσότερα είναι ρωμαϊκά (Ερμῆς, μορφές grotesques, Αρποκράτης, προτομή θεάς, Αντινόου κλπ.), πάραχες όμως και μια προτομή Αθηνᾶς/Minerva, πρωτοβιβαντίνης εποκής που «ενθυμίζει την εικονογραφία της αυτοκρατέας Αιλίας Ευδόκιας ή Πουλύεριας». Με τον τύπο αυτού σταθμών-προτομής Αθηνᾶς/Minerva ασχολήθηκε και ο Π. Παντού παρουσιάσαντας ένα πρόσφατο εύρημα από τον Κύνο (Πύργος Λεβαντίνης) της Λοκρίδας. Τα σταθμά αυτά με τη Αθηνά είναι πανιστάτα στη ρωμαϊκή εποχή, αλλά καθιστάνται τα μοναδικά εικονικά κινητά σταθμά των στατηρίων (κανταρίνων) μαζί με τις προτομές αυτοκρατόρων ή αυτοκρατερών, στην μεταβατική περίοδο από την υστερή αρχαιότητα ως τον 7ο αι. μ.Χ. Ο τύπος αυτός εμφανίζεται και στο ανατολικό κατά δυντό τημά του κράτους προ τάπας, προ παντός σε παράλιες περιοχές και επένω στους εμπορικούς δρόμους. «Το θέμα της ημέρας αυτής της προτομής Minerva» είπε με ομήλητης: «ος ένα περιβόλλων και χρόνο με αιδημόνευμα χριστιανικό χαρακτήρα ελάχιστα έχει θεωρεί ως σήματα». Τέλος ο Z. Visy μελετώντας «Τρεις χάλκινους στατήρες από την Τουρκία», οι οποίοι ευρίσκονται στην κατοχή του Dr. Harald Koschik, κατάληξε στο συμπέρασμα ότι είναι πρωτοβιβαντίνη έργα, ίσως του διοικού μ.Χ., και το δάρος των ελλειπόντων κινητών σταθμών μπορεί να υπολογίζεται με τον τύπο P/G 1/s, όπως Ρ το κινητό σταθμό. Για το δάρος, το μήκος του φέροντος το δάρο, δραχιώνα και το μήκος της μονάδας της αντίστοιχης υποδιάρεσης του δραχιώνα με το κινητό σταθμό.

H. Barr-Sharrar (Μερικές ρωμαϊκές επαρχιακές διαδοκυματικές προτομές και οι απαρχές τους) έδειξε τρεις προτομές, μία Juno από τη Γαλατία και ένα Διονύσιο και

αρχαιολογικά

έναν Ερμή από τη Γερμανία, χρονολογουμένες στο 6^ο μισό του 2ου αι. μ.Χ. Η ομιλήστρια υποδειγμένη ότι αυτές οι ρωμαϊκές επαρχιακές πρωτόπολες εξαρτώνται στενά από ελληνιστικά πρωτόπολη του 2ου αι. π.Χ., τα οποία πάλι εμπνέονται από τύπους της πλαστικής του 4ου αι. π.Χ. Αντίθετα πρωτόμερης του Διονύσου και του Ερμή του 2ου αι. μ.Χ. σχετίζονται περισσότερο με τον κλασικισμό του Αυγούστου παρά με την ελληνιστική παράδοση, όπως δείχνει μια σύνοψη ανάλυσης των απότομων αλλαγών στην τεχνοτροπία και την εικονογραφία που επισυνέθισαν τότε.

Την τελευταία ημέρα του συνεδρίου (22-7.1988) στα δύο τμήματα αναπτύχθηκαν διαφορετικά θέματα. Στο πρώτο παρουσιώθηκαν οι συλλογικές ρωμαϊκές χλδίνων αντικείμενων στην Ταγεοδολάκια (συλλογή Willner) και τη Δ. Γερμανίας (Jena και Brandenburg). Στο δεύτερο τμήμα Ρουμανίας αρχαιολογού παρουσιώναν υλικό και φωτεία των ρωμαϊκών χλδίνων στη Δακία, στη χώρα όπου αναφέρεται και η ανακοίνωση του Th. Schäfer (Μια ρωμαϊκή χλδίνων πρόχων και οι διακοινοί πόλεμοι του Τραϊανού). Το αγγείο αυτό φέρει στην κοιλιά λωφόρο με μάτη Ρωμαίων και βαρβάρων, στο λαιμό μία τυπική σκηνή υποταγής. Ο πραγματιστής των δύο ακηγίων είναι δεκατητός με τον αυτοκράτορα Τραϊανό, δίπλα από οποιού (ώπις και στον κίονα του Τραϊανού στη Ρωμή) εικονίζεται ο Praefectus praetorio Th. Julius Livianus. Ο αριθμητικής υπόθεσης στην πρόχοι ωμή έχουμε ένα μνημείο αυτοκρατορικής εικονικής προπαγανδών που κατασκευάστηκε αμέσως μετά τους διακοινούς πόλεμους και ίσως δημιήθηκε στον προβάλλονταν Livianus Γενικά το συνεδρίο του Freiburg, μικρό και με σημεικιακή περιορισμένο θέμα, έδωσε την ευκαιρία για μια χρησιμή συνάντηση ειδικών και για μια γόνιμη σύζητη περί των νέων ευρημάτων και των προβούλων της σχετικής με τα χάλινα έρεμα. Όσοι και αν οι ρωμαϊκές επαρχίες της Αγαθάς, της Μακεδονίας κλπ. δεν είναι τόσο πλούσιες στο είδος αυτού, αυγκυρώνεμενες με τις χώρες κατά μήκος του Iusses, είναι κρίμα ωστόσο ότι η παρουσίαση ευρημάτων από την Ελλάδα υπέρβη πολὺ περιορισμένη.

Ιαντος Α. Πάντος

Η Μονεμβασία

Στο Καστρό της Μονεμβασίας πραγματοποιήθηκε (6-8 Σεπτ. 1988) το 1ο Συμπόσιο Ιστορίας και Τέχνης με θέμα «Η Μονεμβασία και ο Βυζαντινός και Μεταβυζαντινός Κόσμος». Στο Συμπόσιο εξετάστηκαν δεδομένη η ιστορία και τα μνημεία της Μονεμβασίας. Το επόμενο Συμπόσιο που θα πραγματοποιηθεί το 1989 θα έχει ως θέμα «Η Πελοποννήσος κατά τον 14ο αιώνα».

Άργος και Αργολίδα: Τοπογραφία και πολεοδομία

Η Εφορεία του Ναυπλίου και η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών διοργάνωσαν μια στραγγυλή Τράπεζα με θέμα «Άργος και Αργολίδα - τοπογραφία και πολεοδομία» με την προϊστόριο του 1989.

Οι τοπογραφικές έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σε συνεργασία στις διάφορες ανασκαφές (αυτοπτικές και σωστικές ανασκαφές) επιπρόστιμον να ανασύνθεση με την ποταμογραφική σχέδιο των διαδοχικών περιόδων της πόλης.

* Αυτή η στραγγυλή Τράπεζα θα πρέπει, με δόθη αυτά τα σχέδια και τα δεδουλώματα των ανασκαφών:

· να αναλύεται τα χαρακτηριστικά της οργάνωσης του χώρου:

· οικισμοί, δημόσια και θρησκευτικά κτήρια, νεκροπόλεις...

· ενωματισμός της πόλης στην περιοχή της προβάσεως στην πόλη, ανοίγμα προς τη βάλλοσα, ιερά της υπαίθρου, άμυνα της περιοχής.

* Σα ουγκίρειν την αρχαϊκή περίπτωση με αυτή άλλων πλεώνων της Αργολίδας και των γειτονικών περιοχών.

* Για τη μελέτη της διοικητικής εξέλιξης, έχωρισαμε πέντε περιόδους αναφοράς: Για κάθε μια από αυτές οριστική ένας συντονιστής στην Εφορεία και ένας της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής;

* μέχρι τα τέλη της Εποχής του Χαλκού - Γεωμετρική και Αρχαϊκή Εποχή - Κλασική - Ελληνιστική - αυτοκρατορικοί Χρόνοι - Παλαιοχριστιανική και Βυζαντινή εποχή.

* Σα προσκαλούμε να προσδιορίσετε:

- αν επιθυμείτε να πάρετε μέρος στη στραγγυλή Τράπεζα

- ποιες θηρευτικές να κάνετε ανακόντωση,

ποιος θα πάτω ο τίτλος

- ποιες ημερομηνίες ασανεύπτερων καλύτερα: 8-10 Σεπτεμβρίου ή 3-5 Νοεμβρίου 1989.

Οι αποτάξεις σας ότι να απευθύνονται πριν από τις 30 Ιουνίου 1989 στους: J. Ch. Moretto & A. Pariente

Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών

Ι. Κοινό θέματα για όλες τις περιόδους:

1. Ο πολεοδομικός κάναβος: σχέδιο της πόλης και οργάνωση των συνοικιών.

2. Αρχιτεκτονική και οικισμός:

3. Ταφοί και νεκροπόλεις.

4. Οχυρωματικά έργα της πόλης και της περιοχής της φρουριά, τείχη και πύλες.

II. Ειδικά θέματα για κάθε εποχή:

A. Από τη Νεολιθική εποχή μέχρι το τέλος της εποχής του χαλκού:

- αι μεταποτίσεις του οικισμού:

B. Γεωμετρική και Αρχαϊκή εποχή:

- εγκατάσταση των ιερών και των δημόσιων κτιρίων.

Γ. Κλασική και Ελληνιστική εποχή:

- τα αποτελέσματα της ανάπτυξης του Αργούς από την εποχή του Αλεξανδρού.

Δ. Αυτοκρατορικοί χρόνοι:

1. Πολεοδομία: ανασύνθεση και μόνιμα στοιχεία, κατοικήμενες περιοχές - μητροπόλεμα - λατρευτική αρχιτεκτονική.

2. Έργα θερμεύσης: πηγές, υδραγωγεία, νυμφέα, θέρμες, αποστραγγίση και εκρόη υδάτων.

Ε. Παλαιοχριστιανική και Βυζαντινή εποχή:

1. Εκκλησιαστικός της Αργούς.

2. Κατάληψη και ανακαταλήψη: εγκαταλείψεις και καταστροφές - μετατροπές και δεύτερες χρήσεις - κατοικίες, εργαστήρια...

Φ Παχυγάνη Εφόρος Αρχαιοτήτων (Ναυπλίο)

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Πήλινοι οριζόντιοι στρατιώτες στην Αθήνα

Τον Ιούνιο οργανώθηκε στην Πινακοθήκη έκθεση που σκόπο είχε να δώσει μια (αμιδρή, τελική) γενική από τη δέση και τα ευρήματα των αυτοκρατορικών τάφων της Κίνας, συγκεκριμένα του Κιν Τσούχανγκ Τι, γνωστού μας ως δημητρύρου (μέωρες δέσμων, καπώνων χιλιάδων υπηρέτων του και σκλήρων) του Σινικού Τείχους. Μετά τη λαϊλαπτική στην περιπόντωση της κινεζικής πολιτιστικής κληρονομιάς έδρασε ως επίδρομη βαρβάρων, κατά γενική, πια, μοριού, οι Κινέζοι επιπτέρων και αξέλογων και πάλι τη μεγάλη κληρονομιά του παρελθόντος τους. Οι ανασκαφές οι οποίες έφεραν σε φως τον γνωστό ως «πήλινο στράτο» αποτελούν μια από τις σημαντικότερες προσποτήσεις των τέλευτων χρόνων.

Τώρα, ως προς την έκθεση στην Αθήνα, θα έλεγα ότι έδρασε μάλλον ως ερεθίσμα πάρα ως καθαύτιο αισθητή «αποκαλύψη». Μερικοί πήλινοι στρατώτες, δύο πλήνα αλογά, αντικείμενα που θεωρούνται καθώς και μερικά αλλά αντικείμενα (από τα οποία ξεχύπει για την ιδιομορφία της) μέωρα σωλήνων υδροδοτησης), όχι ιδιαιτέρα δουλεμένα, αλλά με το αξιοσημείωτό ότι καμιά μορφή δεν αποτελείσει αντιτύπο άλλης, αποτελείσει το συνόλο που εκπέθηκε στην Πινακοθήκη. Η μαζική προβολή από τον τύ-

αρχαιολογικά

πο, θύμια, η πρωτιά μιας καθαυτό κινεζικής έκθεσης, αλλά και το ότι η Πίνακοθήκη δινοίξει, επιτέλους, και το απογεύμα, προκάλεσαν πικυνή συρρητή καινού. Πάλι καλά...

B. K. Διωροθίνης

Μία «πανευρωπαϊκή» έκθεση σε επαρχιακό στίλ

Από τις 25 Μαΐου μέχρι τις 15 Ιουνίου οργανώθηκε από τη ΤΕΕ η νομαρχίας Β' Πανευρωπαϊκή Έκθεση Αρχιτεκτονικής με θέμα «Νέες χρήσεις σε υφιστάμενα κτίρια», με την «ευκαιρία της ανάδημης της Προεδρίας της Επιτροπής Διαυπίστευσης Αρχιτεκτονικής της Ευρώπης για το 1988, από την Ελλάδα». Πέραν των εγκανίων, που προκινήθηκαν με την παρουσία των γνωστών επιστημόνων και ο σχετικές φωτογραφίες κοσμούσαν το Ενημερωτικό Δελτίο της ΤΕΕ, αλλά και με την παρουσία συνολικά 120, περίπου, στόιμων, η προσέλευση μέχρι το λανθάνον της έκθεσης, δεν προέλκεις πάρα μια δεκάδα, κατά μέσον όρο, κοινού ημερησίου;

Η έκθεση αποτελέστηκε από μερικά τομήτια όπου, δέκα χώρες της ΕΟΚ (Δεν εξετάσθησαν η Γαλλία και η Δανία), παρουσίασαν λίγη παραδίγματα αναστηλώσεων και διάσωσης παλαιών οικημάτων και δημιουργίας νέων χρήσεων σε αυτά. Το υιούκα κατά περίπτωση ήταν κάποιες πολύ φθαρμένες — συγκεκριμένα, φωτογραφίες από ιταλικές περιπτώσεις είχαν χάσει την εγχρημάτωτά τους και παρουσιάζονταν με το γνωστό έπιλυμένο μορφωτικό. Ο καταλόγος, πέντε σελίδων, απαρίθμους, λακνικά, έργα, τόπο, και δημιουργους;

Πουσένελαν δεν υπήρχε η παρομοιαστική εικαστική εισαγωγή, στη διάρκεια της έκθεσης δεν δημιουργήθηκαν, είστω για μερικά απογεύματα, καποτε διαφωτιστικά σενάρια ή στρογγυλή τραπέζη, που ούτε δεν εμφανίστηκαν έργα δημιουργιών ελλήνων αναστηλωτών και με φαντασία αρχιτεκτόνων καλ. φυσικά, ήταν απόντες και οι ίδιοι, ενώ μενιά καρδιά δεν έγινε για το κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο τέτοιων επειδημάτων. Τρεις τανίες μικρού μήκους, σε μηχανή που παραμόρφωνταν αισθήση τον ίχο, συνέδευσαν, καποτες ωρες της μέρας, την έκθεση, με θεατές μετρήμένους στα δάχτυλα του ενός χρονιού.

Τελικά, η όλη πραγματικότητα και εντυπωσιακή θυμίας έντονας την επισκεψη θεατρικού μπουλουκιού σε επαρχιακή πόλη και, παντού, το προεόρτιο αυτο της φετινής προδρομίας στην ΕΟΚ ιδιούναμους κυριολεκτικά με το «πετάγμα στα κεφάλα»: των ελάχιστων επισκεπτών ωρικών τομήτο που μας εστέλλαν, κυρίως από την Ευρώπη, κι ενός μη-καταλόγου. Για τη σοδιρότητα και τη δραματική επικαιρότητα του θέματος,

σε μιαν Ελλάδα όπου η αρχιτεκτονική κληρονομιά κατακρεούργεται, θα ήταν πρωτότερο μια τέτοια «έκθεση» να έλειπε!...

Βασιλής Κ. Διωροθίνης

«Το πραγματικό, το ψεύτικο και το έργο τέχνης»

Με τον τίτλο αυτόν πραγματοποιήθηκε παλαιό ενδιδαχέρουσα έκθεση στην «Asia Society — New York» όπου αναλύονται οι διαφορές μεταξύ του μέτρου, του εφερείτη και του ψεύτικου έργου τέχνης. 14 ειδικοί έβδεισαν τις επιστημονικές μεθόδους και τεχνικές που επιτέφουν την αναγνώριση του αυθεντικού έργου από το ψεύτικο.

ένα από τα σημαντικότερα του τόπου Θυγατρικά μουσεία του Λαογραφικού Μουσείου Μυκόνου, αποτελούν το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Κεραμικής Αθηνών, που ανήκει στο Υπουργείο Πολιτισμού και το Αγροτομουσείο Μυκόνου, το πρώτο στην Ελλάδα.

Το Αγροτομουσείο Μυκόνου, τύπου υπαίθριου μουσείου (Open Air Museum, Village Museum), έχει εγκατασταθεί σε ιδιόκτητη περιοχή στην παρυφή της πόλης Μυκόνου και περιλαμβάνει όλες τις εγκαταστάσεις μεταποίησης των γεωργικών προϊόντων στον χρόνο κατά την προδιμοχειωτική περίοδο.

Τα στάχια από το χωρόφιο έρχονται στο αλινι και ο καρπός μεταφέρεται στον παρακείμενο ανεμόμυλο (διατηρήτε μνημείο που λειτουργεί από τον 16ο αι.), από τον οποίο οι αλεύρι γίνεται ψάρια και ψήνεται φύτη στο χωράφια φρύνο που παρατέκεται. Έτσι συμπληρώνεται η μεταποιητική αλυσίδα στρωτού-ψωμάνιου, του ψωμιού που είχε τότε πολύ μεγαλύτερη σημασία για τη διατροφή.

Στη μικρή απόσταση είναι εγκαταστημένο το συγκρότημα από ένα πατητήρι παταριών και κοντά του λειτουργούν οι κουβάδες του μαγκαναπήδανο, που πότισαν τα κηπευτικά σταν τους γυρίζε ο γαϊδουρός. Μιαν άκρη του κτήματος στοίβαι ο Μυκονιάτικος περιπετρινάνας, ενώ κοντά στο μύλο υπάρχει και η χοροκέλα, αφού όλοι οι μιλινιόνδες ανυπροσώπουν γιαρουσίνια. Ακόμη παραδίπλα το ποτάκι του μυλώνα που έχει την ίδια γλώσσα με το μύλο και σε μικρή απόσταση τα δύο εκκλησάκια, του Αγίου Αντωνίου και του Αγίου Νικολάου, απαραιτήτα σε κάθε αγροτική εγκατάσταση.

Η όλη γρατσουμούσακι ενότητα συμπληρώνεται με μιαν άλλη από γεωργικό εργαλεία και εξαρτήματα, όπως και μια αερά που χειροκίνητη αγροτικά μεταποιητικά μηχανήματα: ένα τριβή, ένα χειροκίνητο μηχανικό κούκινο κ.κ.

Ο Δήμος Μυκόνου, με την ευκαρία των εζήτηα χρόνων του μυκονιάτικου τουρισμού και των τράπαντα από την ιδρυση του Λαογραφικού Μουσείου, οργάνωσε το Σαββατοκύριακο 17-18 Σεπτεμβρίου σερά από εκδηλώσεις μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και τα εγκαίνια του Αγροτομουσείου Μυκόνου.

ΜΟΥΣΕΙΑ

Μουσείο Αρχών

Ένα Μουσείο που από καρι κάρι είχαμε επιστημενό κέρδος φέτος διεβάνη διάκριση. Πρόκειται για το Μουσείο Αρχών όπου έκμαγεια επιτρέπονται στους τυρλάους να γνωρίσουν την αρχαία ελληνική τέχνη. Μόνο έξι παρόμοια μουσεία υπάρχουν σ’ όλο τον κόσμο. Το Μουσείο Αρχών δημιουργήθηκε από το Φόρο Τυρλών που μέσα στις πολλές διαδρομήστριες περιλαμβάνει και την κυλιοφόρη κασετών (μαγνητοφόρων) όπου διαβάζονται διάφορα ενδιδαχέρουσα ποικίλου περιεχομένου κενεύωμα-μελέτες (κοινωνιολογία-αρχαιολογία-οικονομία-φιλοσοφία κ.α.).

Μήτρα, λοιπόν, στο Μουσείο αυτο που επιτρέπει στους άνθρωπους που δε βλέπουν που μας στην αρχή να χρώνεις την φήν τη γνώση της τέχνης.

Σύγχρονο Μουσείο στην Πάτρα

Σύμφωνα με συζήτηση του Κ.Α.Σ. στην Πάτρα θα ιδρυθεί διαχρονικό μουσείο 10.000 τ.μ. που θα καλύψει την ιστορία της περιοδού από τη νεολιθική εποχή ως τον 19ο αι. Στον εκθεσιακό χώρο θα μπορεί κανείς να παρακολουθήσει όλες τις εκδηλώσεις της ιδιότητας και της δημόσιας ζήνης.

Το πρώτο αγροτομουσείο στην Ελλάδα

Πριν τριάντα χρόνια ιδρύθηκε το Λαογραφικό Μουσείο Μυκόνου που σήμερα είναι

ΔΕΛΤΙΑ ΤΥΠΟΥ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων καταγγέλλει και διαμαρτύρεται δημόσια, διύτι:

1) Πρόσφατα (ΦΕΚ 269/Β' 4.5.1988)

αρχαιολογικά

αναρμόδια Υπουργεία «ανάθεσαν» εξ ολοκλήρου έργο αμιγώς αρχαιολογικό στους Δήμους και Ελεύσινας, χωρὶς καν συντυπογραφή του αρμόδιου ΥΠ.ΠΟ., που φαινεται να αδιαφορεί για τη διάλυση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας του, αφού ούτε καν διαμαρτυρήθηκε! Με παρόμια νοοτροπία, το μόνο που μπορεί να περιμένει κανείς είναι φίδια του τύπου -κολοσσός της Ρόδου- και καταστροφές των μνημείων!

2) Άλλοι Δήμοι αυτοανακρύσσουνται -προστάτες των αρχών και των μνημείων- μόλις τα ισπεδώσουν με μπουλόντες και καταδίκασουν από τη Δικαιούσην (Κώς) η αποφασίζουν αυθαίρετα να ιδρύουν δικά τους -αρχαιολογικά γραφεία- μόλις μαρτυρούν να καταστρέψουν μνημεία (Κέρκυρα)...

3) Το ίδιο της ΥΠ.ΠΟ., αντί ν' αντιδράσει δύναμικά, εφόσον είναι το κατά νόμον αρμόδιο για την προστασία των αρχαιοτήτων και των μνημείων, πετεύει να υπογράψει αθρόες προγραμματικές συμβάσεις με τους ΟΤΑ, με πλαισιωτική και εν πλα- λοίς ενεργείες κρητησιδότων από το περιβόλτο ΤΑΠ. Ετοι μόχι μόνο αυτοκαταλύεται η Υπηρεσία του ΥΠ.ΠΟ. που ορίζουν οι Νόμοι, αλλά μπαίνουν σε εφαρμογή, διά της πλειάς, διατάξεις του νέου, υπό φωτισμό. Οργανισμού του ΤΑΠ, παρά την καθολική αντίδραση όλων των εργαζομένων του ΥΠ.ΠΟ. και του Τύπου. Το ΤΑΠ καταστατάλει τα εσόδα του, που προέρχονται αποκλειστικά από την εκμετάλλευση των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, σε παραρχαιολογικούς φορείς με ποικίλες δραστηριότητες και εκπομπή- τητες. Την ίδια στιγμή, αρνείται να διαθέσει το ελάχιστο ποσό στις εφερείς Αρχαιοτήτων για τις αναγκές των Μουσείων, στο οποίο κάθε εργασία οργάνωσης έχει στοματίζει, με την πρόφορη ότι... δεν διαθέτει επαρκες λογιστικό προσωπικό και νομική κάλυψη (τα οποία διεθετεί, ας σημειωθεί, για 60 ολόκληρα χρόνια!!).

Για αποφυγή παρεξήγησες ο Σ.Ε.Α. δηλώνων ξεκάθαρα, ότι άλλο πράγμα είναι το αυτονόμητο καθήκον μας, ως πολιτών και υπαλλήλων, να συνεργάζουμε με κάθε φορέα, όπως οι ΟΤΑ, και άλλο η ανάθεση ειδικού επιστημονικού έργου, όπως το αρχαιολογικό, σε χέρια αναρμόδιων, δεν είναι δυνατόν και νοτίη, ά.γ. να μετατρέπεται ουσιαστικά σε βοηθητική και εξαρ- τημένη Υπηρεσία του ΤΑΠ και των ΟΤΑ, στερημένη από πιστωτικά και μεταβολό- μενη για πολιτικό καταγράφεις καταστρο- φής της πολιτιστικής μας κληρονομιάς! Για τους παρόπαλι λόγους απαιτούμε:

1) Την άμεση ανάκληση της παραπάνω κοινής υπουργικής απόφασης για την Πρέβεζα και την Ελεύσινα και την έντονη διαμαρτυρία του ΥΠ.ΠΟ. για την παράκα-

ψή του. Επίσης άμεση ανάκληση και ακύρωση τυχόν άλλων, παρομοίων αποφάσεων.

2) Την άμεση καταγελία των προγραμματικών συμβάσεων μεταξύ ΥΠ.ΠΟ., ΤΑΠ και ΟΤΑ στην περίπτωση αυθισμέων, υπέρβασης των όρων και καταστροφών όπως στην περίπτωση της Κω.

3) Το αμερό σταμάτημα κάθε υπογραφής νέων προγραμματικής συμβάσης και τον εξουσιοδοτικό ελεγχό όλων των υφισταμένων, με συμμετοχή του Σ.Ε.Α. στις σχετικές διαδικασίες.

4) Αμετόχητη εφαρμογή ενός νέου, εκ- συγχρονισμένου Οργανισμού του ΥΠ.ΠΟ. και της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας του ως και αναβεβαρητή της συνολικής αρχαιολογικής νομοθεσίας, σε συνεργασία με όλους τους εργαζόμενους της Α.Υ., ώστε να τεθεί τέρμα στη διάλυση της και στον κατακέρα�ατού του ενιαίου φορέα προσαρτούσας των αρχών των και των μνημείων, που πετεύει με ποικιλώνυμους φορείς (ΚΕΔΑΚ, Υπ. Β. Ελλήνων, Υπ. Αιγαίου, Γεν. Γραμματείς Περιφερειών, Νομαρχίες, ΟΤΑ).

Εχοντας συνειδήση, ότι «το μαχαίρι έφτασε στο κοκάλο» και δεν υπάρχουν άλλα περιβύρια, ο Σ.Ε.Α. διληνεί, ότι θ αγνοούστε με κάθε σοβαρό για τους παραπόνους σκοπούς, ώστε να περιμένει οι απόμενες από την πολιτιστική μας κλήρωση!

Για το Διοικητικό Συμβούλιο του Σ.Ε.Α.

Η Πρόεδρος

Φωτεινή Ζαφειροπούλου

Εφόρος Αρχαιοτήτων

Ο Γενικός Γραμματέας

Δημήτρης Δ. Τριανταφυλλόπουλος

Εφόρος Αρχαιοτήτων

Δελτίο Τύπου

Ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων σε πρόσφατη Γεν. Συνέλευση διαπιστώσεις για άλλη μια φορά, όπως εξάλλου οι διμούροι υπόλληπτοι και η Α.Δ.Ε.Α. την οικονομική καρέκλα και υποβιβαριό του Κλαδού των Αρχαιολόγων, που επιτέλουν των άλλων επιτέλουν και ειδικό επιστημονικό έργο, πράγμα που προϋποθέτει οικονομική επάρκεια και κατάλληλες συνθήκες εργασίας;

Επειδή οι ως τώρα ενέργειες μας δεν έχουν καρποφορήσει, αποφασίστηκαν δραστικότερες κινητοποιήσεις με σκοπό την οικονομική αναδάμανση του Κλαδού και την επιστημονική ανίψηση.

Καλούμε την Πολιτική Ηγεσία του ΥΠ.ΠΟ. να συμπαρασταθεί στον άγνωμα μας εμπράκτως, εφόσον κατ' αρχήν δε διαφωνεί με τα αιτήματα μας, και να συνεχίσει το διάλογο για την υπολογίστη τους.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο του Σ.Ε.Α.

Η Πρόεδρος

Φωτεινή Ζαφειροπούλου

Ο Γενικός Γραμματέας
Δημήτρης Δ. Τριανταφυλλόπουλος

Δελτίο Τύπου

Ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων δια- μαρτύρεται εντονότατα και στιγματίζει την αήτη επίθεση των παραγόντων του Δήμου Κω εναντίον της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και του ΥΠ.ΠΟ. με αφορμή την καταδίκη του Δημάρχου Κω και των υπεύθυνων του Νοσοκομείου Κω για καταστροφή αρχαίων, που είχαν βρεθεί στις εργα- σίες επέκτασης του Νοσοκομείου. Αν και από το Δεκέμβριο του 1986 είχε συμφωνηθεί να υποβληθεί μελέτη, που προβλέπει την κατασκήνωση ενός μεγάλου συλλεκτικού αγορυποικήσης πολιτισμού και τη δια- τήρηση ενός δικαιούχου ρωμαϊκής οικίας με λειψανά τοιχογραφιών, με εντολή του δημάρχου, τα χαράματα της Κυριακής των Βαΐων 1987 μπούλντες του Δήμου κατα- στρέφαν πλήρως τα σημαντικά αυτά λεί- φανα.

Αλλά η επίθεση του Δήμου προχωράει και παραπέτα, γιατί στρέφεται ευθείας και κατά της ανεξάρτητης ελληνικής Δικαιο- σύνης, η οποία όπως ήταν φυσικό, κατα- δίκασε τους πρωταρχικούς της παραπάνω βανδαλικής ενέργειας.

Οι ενεργείες του Δήμου που μετά την καταστροφή των αρχαίων από τον ίδιο αυ- τοανακρύπτηκε «προστάτης» και «μονα- δικός διαχειρίστης» των αρχαίων (!), απο- τελεί πρωταρχική επίθεση εναντίον των στελέχων της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας; μόνο και μόνο επειδή αυτά εκτελέσαν στα ακέραια το καθήκον τους και δικαιω- θήκαν από τη Δικαιούση, καθώς δε προβληματική την παραπέτα εκτέλεση των καθηκόντων τους κάτω από το κλίμα που δημιουργείται εναντίον τους!

Καλείται η Υπουργού Πολιτισμού και η Πο- λιτεία γενικότερα να πάρουν θέση και να προστατεύσουν το κύρος της Αρχαιολογι- κής Υπηρεσίας και του Νόμου, πριν είναι πάλι αργά. Είναι απαραίτητο, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, αντί να είναι ο συμπαρα- στής και φρούρος της πολιτιστικής μας κλήρωσης, να μετατρέπεται σε αδημά- γο -μπούλντοζέρη- της, συσκοτίζοντας από πάνω και διαστρέφοντας πάλι την πράγματα! Οφείλεται το ΥΠ.Π.Ο. να λύσει ομέας την προγραμματική σύμβαση του με το Δήμο Κω, γιατί άλλων είναι σαν να χρηματοδοτεί το ίδιο της καταστροφής!

Νοστροπίες σαν και αυτή των υπεύθυνων του Δήμου Κω, είναι μοιραίο να υπο- βληθούν και να καλύπτονται αβασιτισμώ- σης της ίδιας περιοχής, να ισχυρίζονται δημόσια και απροσδόκητα δ.τ.ι. τα αρχαία είναι πολύ πολύτιμα για τα εμπιστεύ- μαστε στους αρχαιολόγους!!! Με τέταιο

αρχαιολογικά

λαϊκιστικά «αλάγκαν» υπογράφουμε φαρδιά-πλατά την οριστική καταδίκη της πολιτιστικής μας κληρονομίας. Η Πολιτεία αφέλει να βάλει τέρμα στη δημαγγαλία σε βάρος των νυμμάτων των αρχαίων και της εθνικής μας ιστορίας!

Για το Διοικητικό Συμβούλιο του Σ.Ε.Α.
Η Πρόεδρος
Φωτεινή Ζαφειροπούλου
Ο Γενικός Γραμματέας
Δημήτριος Δ. Τριανταφυλλόπουλος

Δελτίο Τύπου

Ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων καταδίκαει έντονα τους, βανδαλισμούς, που καταγγέλλονται πρόσφατα στον Τύπο για την πόλη της Κέρκυρας. Συγκεκριμένα, καταγγέλλεται η παραμόρφωση της βενετσιάνικης Πλατείας Δημαρχείου από τον ίδιο το Δήμο και η ανέγερση πολυάροφου, ακαλούθητου κτίσματος στο μοναδικό σύνολο της «Σπιναλάδας». Όλες οι αρμόδιες Υπηρεσίες αφείλουν ν' αντιδράσουν όμεσα και αποτελεσματικά για την αρρώτην αλλοιώση που υπετάχθησαν σις συγκεκριμένους χώρους. Η διάσωση της Κέρκυρας, της μοναδικής πόλης που διάσωσε σε σημαντικό βαθμό τον ενετικό χαρακτήρα στο Ιόνιο Νησιά, είναι χρέος των ειδικών και καθηγητών της Πολιτείας. Το Υπουργείο Πολιτισμού, αρμόδιο κατά νόμο για το έργο αυτό, αφείλει να παρέμψει ομεσώς καν αναχώρηση με κάθε τρόπο φιλοδοξείς τοπικών φωρών, που επιβεβαύνουν να υποκαταστήσουν την Αρχαιολογική Υπηρεσία, όπως τα καταγγέλλουμε πρόσφατα προς τους αρμόδιους. Η διάσωση της πολιτιστικής κληρονομίας είναι ανεπιτρέπτω να θυσιάζεται στο ώμο μικροσυμφερόντων και κοντόθυμων σκοπομοτίων. Απαιτούμε να ληφθούν όμεσα και δραστικά μέτρα για τη συγκεκριμένη περίπτωση που καταγγέλλουμε.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο του Σ.Ε.Α.
Η Πρόεδρος
Φωτεινή Ζαφειροπούλου
Έφορος Αρχαιοτήτων
Ο Γενικός Γραμματέας
Δημήτριος Δ. Τριανταφυλλόπουλος
Έφορος Αρχαιοτήτων

Δελτίο Τύπου

Ο Σ.Ε.Α., για μια ακόμη φορά, επανέρχεται στο θέμα της διάσωσης του αρχ/κού χώρου των Απτέρων, στην Δυτ. Κρήτη, κανοντάς εκκλήση στην Πολιτεία να επέμβει αποτελεσματικά, έστως και την τελευταία στιγμή και να σταματήσει την εγκληματική καταστροφή ενδος σημαντικού αρχ/κού χώρου του τόπου μας. Η λατόμευση των υλικών έχει προωρίσει τόσο πολύ προ-

το μέρος της αρχαίας πόλης, ώστε να διεργάται κανείς μήπως στην πρώτη ώρα των αδρανών υλικών υπάρχουν και υλικά από την αρχαία πόλη.

Φυσικό ο Σ.Ε.Α. είναι αδύνατο να διανοηθεί, ότι έχει πάνει να ισχεί κάθε έννοια αεροσαμουσίου στους Νόμους του Κράτους στον τόπο όπου υπερηφανεύμαστε ότι γεννηθήκε ο πολιτισμός!

Καλεί λοιπόν και πάλι τους πειθώντας να αντιδράσουν ενεργά στο θέμα, πριν να είναι αργά, όχι μόνο γιατί θα χάσει άνταγματικό στοιχείο της πολιτιστικής μας κληρονομίας, αλλά και γιατί ένα παρόμοιο γεγονός εκθέτει ανεπανόρθωτα όλη τη χώρα διεθνώς.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο του Σ.Ε.Α.
Η Πρόεδρος
Φωτεινή Ζαφειροπούλου
Έφορος Αρχαιοτήτων
Ο Γενικός Γραμματέας
Δημήτριος Δ. Τριανταφυλλόπουλος
Έφορος Αρχαιοτήτων

Ιστορική Λαογραφική και Αρχαιολογική Εταιρεία Κρήτης

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ιστορικής, Λαογραφικής και Αρχαιολογικής Εταιρείας Κρήτης, εκφράζοντας τις απόψεις και της Γενικής Συνέλευσης της Σωματείου που συνήλθε στις 17/4/1988, επανέρχεται για μια ακόμη φορά στο σούριφ θέμα της συνέχισης της παράδοσης λειτουργίας του λατούμου αδρανών υλικών στον αρχαιολογικό χώρο των Απτέρων. Ο επιχειρούμενος διαρκώς και επεκτείνεται τις δραστηριότητες του στο χώρο, παρά την απόσταση του Νομαρχιακού Συμβουλίου για αυστηρό έλεγχο από τις αρμόδιες Υπηρεσίες και το γεγονός ότι ήδη θα έπρεπε να έχει κλείσει, προκαλώντας καθημερινά καταστροφές ορατές στους χώρους που περνούν από τον Εβίνον Δρόμο. Δικαιολογούμενα παί από την πολύ μακρή απόσταση στην οποία έχει φτάσει, δημιουργείται το ερωτήμα μήπως στην πράγη υπάλι οι άθραντοι υλικοί υπάρχουν και υλικά από την αρχαία πόλη.

Επανελήμμένα η Ι.Α.Ε.Κ. αλλά και άλλοι αρμόδιοι φορείς, έχουν θέσει θέμα για τη συνέχιση του απαράδεκτου αυτού γεγονότος σε βάρος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομίας που προσβάλλει βαρύτατα τον τόπο μας.

Το Υπουργείο Πολιτισμού και οι περιφερειακές Υπηρεσίες της, έχουν επανελημμένα αντιδράσει για τη συνέχισην της περιστώσεως.

Η ευθύνη βαρύνει απόλυτα τις τοπικές αρχές, τόσο για το ότι επέτρεψαν πριν από μια δεκαετία τη λειτουργία του λατο-

μείου στο σημείο αυτό, όσο και για τό ότι επιτρέπουν τη συνέχιση της, παρά την τεράστια καταστροφή που έχει προκαλέσει. Είναι, άραγε, τόσο ανισχύρα το Σύνταγμα και η διεθνής και Ελληνική Νομοθεσία μπροστά στα οποιασδήποτε συμφέροντα; Καλούμε για μια ακόμη φορά κάθε αρμόδια αρχή που έχει σχέση με την εφαρμογή των Νόμων, να επέμβει αμέσως και να σταματήσει την εγκληματική καταστροφή του σημαντικότερου αρχαιολογικού χώρου της Δυτικής Κρήτης, που κινδυνεύει από την αλλόγοια και χωρίς «όπως φαινεται» έλεγχο εκμετάλλευση.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο της Ι.Α.Ε.Κ.
Ο Πρόεδρος
Μιχ. Γ. Ανδριανάκης
Ο Γραμματέας
Κ. Μουτζουρής

Εκπολιτιστικό Σύλλογος Μαραθώνων «Αντιφώνη»

Μετά τις αντιδράσεις του Εκπολιτιστικού Συλλόγου Μαραθώνων, ο «ΑΝΤΙΦΩΝΗ» με την πλήρη συμπαράσταση των μεμόνων μαζίκης εντημέρωσης, η Υπουργός Πολιτισμού κ. Μερκούρη επονεύει το θέμα της αιθαίρετης δόμησης γύρω από τον ιερό χώρο του Τύμβου του Μαραθώνου στο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο. Με τη νέα απόφαση (η οποία σημειώθηκε πάρθηκε χωρίς εισήγηση μα και ο εισηγητής ευρισκότετο στο έξτητερο με άδεια της κ. Μερκούρη):

α. Η απαλλοτρίωση της Α' ζώνης είναι στάχτη στα μάτια του κόσμου μας και είναι απαλλοτριώμενη από 25ετίας από την Αρχαιολογική Υπηρεσία πλην ενός μικρού τμήματος. Δηλαδή με τη νέα απόφαση η κ. Μερκούρη τη απαλλοτριώμενη τα κτηρίσσας απαλλοτριώστε!!!

β. Καταργεί συσιστατικά την ακτίνα προστασίας των 500 μέτρων με βάση τους ποια επέρπετα να μείνει ανοικοδομητή περιοχή του Τύμβου και κατά συνέπεια μειώνεται η μη οικοδομημένη ακτίνα.

γ. Η Β' ζώνη δεν ανταποκρίνεται ούτε και στα 200 μέτρα γιατί είναι ακανόνιστη, αφού ορίζεται με βάση τους δρόμους όπου σε ορισμένα σημεία πλήρωσε τα 130 μέτρα από τον Τύμβο, πέρα από τα οποία επιτρέπεται η οικοδόμηση.

δ. Μέχρι να υλοποιηθεί η απόφαση για την Β' ζώνη (χρειάζεται 1 δια. δρχ.) με ποιο τρόπο άραγε η Υπουργείο θα σταματήσει την αιθαίρετη δόμηση;

ε. Η Γ' ζώνη που ορίζεται η Υπουργός δε χρειάζεται να καθοριστεί γιατί είτε υπάρχει είτε δεν υπάρχει είναι άνευ σημασίας εφόδου στα εκτός σχεδίου το ΓΟΚ δεν επι-

αρχαιολογικά

τρέπει κάτω των 2 στρεμμάτων για κάλυψη 100 τ.μ.

στ. Με τη νέα απόφαση της κ. Μερκούρη όχι μόνο δεν επιλύεται κανένα πρόβλημα των οικοπεδούχων αλλά προστέθηκαν και νέα πρόβλημα. Η λύση για αυτούς τους ανθρώπους είναι να αποδημήσουν σε τρέχουσα τιμές ή να ανταλλαγούν με άλλες κρατικές περιοχές;

Πιστεύει, πράγματι, η κ. Υπουργός, ότι μπορεί αυτή η πραξικοπεμπτική τροποποίηση (χωρίς εισηγητή) να υλοποιηθεί και υλοποιουμένη να «ώσει» τον Τύμο; Αν ειλικρινά πιστεύει κάτι τέτοιο, τότε υπότυπα αλλά ευνοϊκά της θέσης αισθάνεται την υποχρέωση να υπερασπιστεί κάτι οφελέρι, τότε υποτιμά τη νοημοσύνην του κώδιου.

Η κ. Μερκούρη Βεωρεί στις έχειριζεις για τον αγώνα της για τα Ελύτεια, όταν όμως συντάσσεται και υπεραγούνται μιας πρότασης οικοπεδοποίησης του Τύμου, τότε εκθέτει τη σοδαρότητα του αγώνας της.

Εταιρεία των Φίλων του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Εταιρείας καλοκαρίζει τα μέλη και τους φίλους στη νέα περίοδο των διαλέξεων, εκδρομών και λοιπών εκδηλώσεων της Εταιρείας περιόδου 1988-1989.

Όπως πάντα, προσκαλεί όλα τα μέλη και τους φίλους να επιδείξουν ενεργότερη συμμετοχή στο έργο της, που είναι η διάδοση του αρχαιοφίλου πνεύματος, και η ημικτή και υλική υποστήριξη του πρώτου Μουσείου της χώρας μας του Εθνικού Αρχαιολογικού.

Με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου παρακαλούμε να λάβετε ως οριγμένη τα εξής:

1. Το δικαιώμα εγγραφής νέων μελών αξένει σε δρχ. 1.000. Η συνδρομή παραμένει 2.000 δρχ.

2. Στις 2 Νοεμβρίου 1988 στο Ξενοδοχείο «ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ» θα γίνει εκδήλωση με τούς από 6-9 μ.μ., με ομιλία και προβολή της εκδρομής της Εταιρείας στην Αγγλο-

πο. Η συμμετοχή είναι 2.000 δρχ. και οι δηλώσεις θα αρχίσουν από την 1 Οκτωβρίου στο γραφείο της Εταιρείας Τρίτη και Πέμπτη 10.30 π.μ.-12.30 μ.μ. και κατά τις διαλέξεις.

3. Το Νοέμβριο από 12/ 11/26-11/ 88 θα γίνει η δεύτερη εκδρομή της Εταιρείας στην Αγγλία. Παρακαλούνται τα μέλη που θέλουν να λάβουν μέρος, να επιστεύουν τις διλλώσεις συμμετοχής.

4. Από το Νέο Χρόνο 1989 η Εταιρεία

ευελπιστεί να πραγματοποιήσει 2 εκδρομές στο εξωτερικό. Η πρώτη στην Κίνα και η δεύτερη στην Ιαπωνία.

5. Μία νέα σειρά διαλέξεων από το 1989 θα εμπλουτίσει τις διαλέξεις μας. Η νέα σειρά αφορά διαλέξεις από εκπροσώπους όλων των Μουσείων της χώρας, στα πλαίσια της συνέντετης συνεργασίας μεταξύ των Σωματείων των Φίλων των Μουσείων, που ήδη, όπως γνωρίζετε, έχουν δημιουργήσει την Ελληνική Ομοσπονδία Σωματείων των Φίλων των Μουσείων Ε.Ο.Σ.Φ.Μ.

6. Η Εταιρεία θα είναι ονοματή πάθη μέρα πλήρης Σαββάτου από 10.30 π.μ.-12.30 μ.μ. Ένα μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου θα δρισκελιάζει πάντοτε τις μέρες αυτές στο γραφείο.

ΒΙΒΛΙΑ

Η ολοκλήρωση της έκδοσης των «Βασιλικών»

Πριν από λίγες εδδομένες, το πρώτη 2α Ιουνίου 1988, στη μεγάλη αίθουσα τελετών του Πανεπιστημίου της Γρύνης, ο καθηγητής της ιστορίας του δικαίου στη Νομική Σχολή της Ολλανδίας αυτής πόλης Jean H. A. Lohin παρουσίασε στους συγκεντρωμένους καθηγητές, φοιτητές και λόγιους προσακαλεμένους τον τελευταίο τόμο της έκδοσης των «Βασιλικών». Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών». Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

Ετοιμοληρώθηκε μία γιγαντιαία προσποθεία που είχε αρχίσει μιαν αιώνα σχεδόν πριν της έκδοσης των «Βασιλικών».

αρχαιολογικά

τον εορτασμό αυτού του γεγονότος ο Τομέας Ιστορίας Δικαίου του Πανεπιστημίου του Γκρόνινγκεν οργάνωσε, με τη συμμετοχή και ξένων ειδικών, ένα συμπόσιο στις 2-4 Ιουνίου 1988. Κύρια χαρακτηριστικά του ήταν ο μικρός αριθμός ομήρων που ο καθένας είχε στη διάθεσή του το χρόνο μιας ωραίας αρχαιομακής προδοσίου με συήτηρη απεριόριστη διάρκεια στη συνέχεια. Αυτό το τελευταίο κατέστησε δυνατή την ιδιότερη καρποφόρη ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τα διάφορα διαστηλικά προβλήματα ως προς τη νομοθετική παραγωγή των πρώτων Μακεδόνων αυτοκράτορών.

Ειδικότερα αναπτύχθηκαν τα εξής θέματα (κατά τη σειρά των προγραμμάτων): Ο N. van der Wal μίλως για τα προβλήματα που συντίμεντος ως εκδότης κατά την αποκάταση των απολεσθέντων βιβλίων των «Βασιλικών». Ο συνάτκης του παρόντος σημειώματος διαπραγμάτευτε το θέμα «Από την Εξέβαθμη στα Βασιλικά», παρουσιάζοντας την τύχη του κωδικοποιητικού έργου των Μακεδόνων στην Ελλάδα του 19ου αιώνα. Ο B. H. Stolte, υπό τον τίτλο «Ο Βαλανάκης και τα Βασιλικά», ανέλυσε τη θέση της συλλογής αυτής μέσω του ερμηνευτικού έργου του Βαλανάκη. Ο L. Burgtman διατυπώσας σειρά παρατηρήσεων για τα σχολιάτικα των «Βασιλικών»: «Καλοκαρό - Σέξτο». Ο P. Pleier ασχολήθηκε με την «Ανακάθιση των παλαιών νόμων και τη μακεδονική αναγέννηση». Ο C. Matherneusen, με αφορμή τη νομολογία του Βελγικού Ακριτικού, ανέλυσε την «Ερμηνεία της ελεύθεριστας στα σχολά των Βασιλικών». Η Marie Thérèse Frégeau, μιλώντας για τη «Νομοθεσία και την κωδικοποίηση του Λέοντος ΣΤ», ανάπτυξε τις απώλειες της για τη χρονική σχέση ανάμεσα στις νεαρών του αυτοκράτορα αυτού και στα «Βασιλικά». Με προβλήματα χρονολόγησης ασχολήθηκε ο A. Schminck, αναπτύξαντας το θέμα «Επί της χρονολόγησης των 60 Βιβλίων του Λέοντος ΣΤ». Γέλλος, η Giuliana Bazzani μίλησε για το «Αερόλιγο του νόμου στις ιουστινίδαινες νεαρές».

Σπύρος Ν. Τρικιάνος

Ευτυχισμένος που έκανε το ταξίδι του Οδυσσέα

Μαρίαννα Κορομέλα

εκδ. Πολιτιστικής Εταιρείας ΠΑΝΟΡΑΜΑ, Αθήνα, Μάρτιος 1988, 8' εκδ. Μάιος 1988.
Ο χώρος είναι η Μάιη Θάλασσα. Ο κόσμος που ανοίγεται πέρα από το Βόσπορο και τις Σημιτηγάδες. Η Αλογοτρόφος Θράκη με τα πλούσια δάση. Τα απέραντα βοτανοτόπια. Οι ευφορές πεδιάδες της Ουκρανίας, οι φαρσόποικιλοι και οι αλικές της

Κριμαΐας, οι αιτιοβολώντες της Αζοφικής. Η μεταλλοφόρος γη του Καυκάσου και του Πόντου. Οι ποταμούροι του Δούναβη, του Προύθου, του Δνείστερου, του Δνείπερου, του Δον. Οι νέες πηγές πλούτου και οι νέες αγορές που ανακάλυψαν οι ποντοπόροι της μυκηναϊκής εποχής διευρύνοντας τον ελληνικό λιμένι και παραγωγικό χώρο. Οι άγιες θρακοκυνήθες περιοχές που περιγράφονται στους μεγάλους μιθόδογκοις κύκλους των ταξιδίων που έκαναν οι θεοί και οι ήρωες. Ο χρόνος αποτέλεσε στο χώρο. Παρακολούθησε τα πρώτα ταξίδια και την ίδρυση των αποικιών, τα μεγάλα μετανευτετικά ρεύματα των λιγνών και των διαρριών, τις εμπορικές-διπλωματικές αποστολές των Βαυαντίνων, τη δημιουργία των ελληνικών παροικών στις Παραδουνάδεις Ηγεμονίας και την Αγία Ρωσία και προεκτείνεται ως τις μέρες μιας παρακολούθωντας τις περιπτέτες της τελευταίας γενιάς των Ελλήνων του Ευζείνου Πόντου. Κεντρικό προσδιορίστηκε το βιβλίο είναι ο μαυροβολαστής μεγαλέπιορος ή Γάνκος Δανιηλόπολης που γεννήθηκε στην ανατολική Θράκη το 1899. Η ιστορία της ζωής του, με πεντήτηραν περιπλόνηση στη Μαύρη Θάλασσα, είναι ο επίλογος αυτού του διωρυκνού και ταξίδιου στο βασιλείο της Κήρκης που ανακάλυψε κάποτε το Οθωνόσας.

«Στερηθήκαμε τα μεγάλα ταξίδια και χάσαμε με την ανοίκτουσση του παλιού ελληνικού ορίζοντα». Λέει η Μαρίαννα Κορομέλα. «Χάνοντας τα διαστάσεις του χώρου, τεμάχισαν τον χρόνο και αποκοπήκαμε από τον εαυτό μας. Χάσαμε την έννοια της συνέχισης που ο Γάνκος Δανιηλόπολης — ή οποιοδήποτε άλλος Έλληνας του 1900 — θεωρούσε αυτονόητη. Γι αυτούς το ιστορικό γίγνεσσα ήταν η ίδια τους η ζωή. Για μας είναι ένας τομέας των «ανθρωπιστικών επιστημών». Νέκρο γράμμα προς μέλετη αρχαιολογική ή έρευνα ιστορική.

Στην ακτή του διπύτου Πόντου υπάρχει το Ιανόνιο Ακρωτήριο που μέχρι σήμερα, στα τουρκικά, ονομάζεται Γιασουάν. Μια τρίκλιτη βασιλική, πάνω στο ιερό του Διον, αιφερμένη στον Άγιο Νικόλαο, βρίσκεται στο χώρο — πάνω — κατά τον Αλβανών τον Ρόδιο — στάθμακας οι Αργοναύτες κι έκαναν σπουδές. Ως το 1922 δεν υπήρε πόντος ναυτικός που να μη σταμάτησε εδώ για να ανέψει ένα κερί στην Άγιο. Εμένα αυτή η συνέχιση με συναρπάζει. Ο συνθετικός κρικός ανάμεσα στην έκταση του χρόνου και στα πολλά σημεία-σημείωμα του χώρου είναι η οντότητά μας. Προσπούμε να αποκαταστήσουμε την εικόνα της περιουλέγοντας τα πολεούμενα των καραβιών που εκβρέζει στο Ευξένηον.

Νιώθω πως ζόμει δίχιας εκπόνησμα. Ο Δανιηλόπολης και οι άνθρωποι της γενιάς του, οι θρακίτες κι όλοι που παλεύουν με τη Σκύλλα και τη Χάρυπη, είχα-

νε τασαγανό. Το 'λεγε η καρδιά τους. Ταξιδεύοντας μέσα από τα ταξίδια τους ζεναβρίσκου τον χαμένο χώρο και χαρούμενο που το βιβλίο έκανε δύνετερη έκδοση μέσα σε τρεις μήνες: αιωνίζομαι ότι υπάρχουν γύρω κι άλλοι συνταξιδώτες;

Το μακρύ ταξίδι του ανατολικοθρακιώπιτη πρόσφαταγ δεν είναι πάρα η αφορίγια για να περάσουμε μαζί τις Συμπλήγαδες — δηλαδή το άριο — και να γνωρίσουμε την άλλη θάλασσα».

Αρχαιολογία. Ένα ταξίδι στο παρελθόν

Μαρίζα Ντεκάστρο

Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1988

Ανάμεσα στα τόσα βιβλία για παιδιά που κυκλοφορούν συνεχώς, ξεχωρίζει τόσο χόρτο στην πρωτότυπη του σθό και στην ποιότητά του ο Οδηγός αυτός, της γνωστής στους αναγνώστες του περιοδικού μας από τη συνεργασία της στο τεύχος 17 παιδικού γαριβανδιά Μαρίζας Ντεκάστρου, που βοήθησε τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν και να έκεφαρισσούν έννοιες - «γνωστές» και - «καθημερίνες»-, τα οποία να οκεφτούν και να κρίνουν, τους μαθήτες να βλέπουν και να κοιτάζουν. Με τον οδηγό αυτόν, τα παιδιά θα περάσουν ευχρήστες ώρες αποκομιδώντας γνώσεις και σωστό τρόπο σκέψης. Ο Οδηγός αρχίζει με μια -βόλτα-. Εδώ το παιδί εξασκεί την παραπρητικότητά του στο περιβάλλον. Αναγνωρίζει τα παλιά κτίρια της περιοχής όπου μένει, σχεδάζει μόνο του τα αρχαία κτίσματα. Στη συνέχεια μαθαίνει πως βρίσκονται τα αρχαία (στην οπινέα της γης, μέσα στη γη, στο βυθό της θαλάσσας) και πώς φτάνουμε στην ανασκαφή. Μετά το παιδί θα -οκεφτεί- σκετάκη με τη γραφή, θα διαδέσει επιγραφή. Θα διποτώσκει πιάνος οι -σύγχρονες αρχαιολογικές έρευνες- δίνοντας άλλη διάσταση στην αρχαιολογία και θα μάθει τι είναι το μαγνητόμετρο, η στρωματογραφία κ.ά. πώς χρονολογούνται τα αντικείμενα, πώς συντηρούνται. Ως ηπίλογος στο θαυμάσιο αυτό οδηγό, είναι το κεφάλαιο -Η αρχαιολογία προσπούμε να μας δώσει μια συνολική εικόνα της ζωής σε πολιτέρες εποχές-. Τέλος το παιδί θα δρει και μια σελίδα με την απαριθμητή ορολογία που θα το βοηθήσει και σε άλλα αναγνώσματα. Το βιβλίο αυτό είναι ιδιαίτερο για παιδιά από 8 μέχρι και 14 ετών.

Parfums et aromates de l' Antiquité

Paul Faure

Fayard, Paris 1987

Στις 360 σελίδες το ενδιαφέρον αυτό βι-

αρχαιολογικά

ση και το μαρασμό της πόλης τον καιρό της εξάρτησης από τους Σκυθες, διαδέχεται η ακμή της οικονομίας και του πολιτισμού της Χεροονήσου, τα καράβια της ρίχνουν αγκύρα στη λαϊκή Ιταλία, της Μίκρας Ασίας, της Ελλάδας, μεταφέροντας τη αγροτικά πραϊόντα, φωρια και δουλούς, φορτώνοντας για το βόρρα αγγεία, κρασί, ακρίδα υφασμάτα, λυχνάρια, είδη από γυαλί και χρυσό κοσμήματα.

Όπως είναι γνωστό το 3ο-4ο αι. μ.Χ. οι περιφέρειες των βόρεων ακτών της Μαυρής Θάλασσας κατατήθηκαν από το βόρρα φύλα. Τη μετακίνηση αυτή μεγάλου πληθυσμού μεγάλη μετανάστευση των λαών. Η Χεροόνησος ευτυχώς δεν κατατήθηκε από τους Γάτσινος, είτai διαδέσθησε στο επομένου κεφαλοί για την -Ιστορία της Χεροονήσου στους μεσαιωνικούς χρόνους-. Ήδη γίνεται λόγος για τη διοικητή της πόλης (Χεροανήσου) κατά τους 5ο-12ο αι. μ.Χ., για την οικουμένη της, το στρατό, την αρχιτεκτονική. Επίσης αναφέρονται οι σχέσεις της Καρούσιας, με την τότε Ρωσία και την έξαρτηση της στα τέλη του 12ου αι. αρχές ίσου από το Βεζάντιο.

Το βιβλίο «Χεροονήσος» είναι γραμμένο σε απλή και κατανοητή γλώσσα και σε υψηλό επιστημονικό επίπεδο. Που διηγά τον αναγνωστή και επισκέπτη να καταλαβεί την ιστορία σήμερα της πόλης. Γράφοντας το βιβλίο τουτό, οι συγγραφείς χρησιμοποιούνται τα νέα αρχαιολογικά ευρήματα και βοηθήθηκαν και από μια σειρά νέες ερευνές για την ιστορία του νότου της Σοβιετικής Έωσης.

Οι αρχαιολογικές ανασκαφές των οικυβίκων τών πόλεων και των ελληνικών συνοικιών στην Κριμαία, μαρτυρούν για τη ζωή στις βόρειες ακτές της Μαύρης Θάλασσας και δελχίουν την αναπτύξη που είχε πάρει το ελληνοασιατικό εμπόριο. Οι Ελληνες του Βασιποτρού και των άλλων πόλεων κατέκλυσαν κυριολεκτικά τις οικυβίκες χώρες με τα εμπορεύματα τους, οπλα, πολυτία αντικείμενα, αντικείμενα καθημερινής χρήσης, κρασί και λαδά. Μάλιστα σε μερικές μικροδιατακτικές πόλεις κατασκευάσαν έδρα για την έξαρτηση, τις απογραφές του πληθυσμού, τις δημογραφικές επιπτώσεις της «μάυρης πανώλωσης» στη διάρκεια των Βενιζέλων και της Φραγκοκρατίας καθώς πληροφορίες.

2) «Ελληνική Νούστιλα 1776-1835» (έδω τόμοι) του καθηγητή Β. Κρεμμέδα. Ο πρώτος τόμος του βιβλίου αυτού αναφέρεται στις οψίες της μεσογειακής ναυπολοΐας στα χρόνια του έλους της τουρκοκρατίας, πάλλια πληφορίες.

3) «Οικονομικά και κοινωνικά μηχανισμοί στον ορεινό χώρο» του Στάθη Τσατσούρου. Δρά Οικονομικών Επιστημών. Το βιβλίο είναι αποτέλεσμα συστηματικής έρευνας, θασισμένης κατά κύριο λόγο σε

υγηση για τη σημασία της ονομασίας αυτής. Θα πρέπει επίσης να δασύσουν περισσότερα σχεδιαγράμματα του λιμένα, του θεάτρου, χώρτες με τους δρόμους θαλασσών και στεριών, που συνεδράνε την πόλη με τον υπόλοιπο κόσμο, καβάς και συντομη διδίλιογραφια.

Γ. Βέλλας υφηγήτης του Κρατικού Πανεπιστημίου Βορώνες- Γ. Λιούδος υφηγήτης του Κρατικού Πανεπιστημίου του ΛΒΟΒ

Βιβλιογραφία

Β. ΣΕΡΓΚΕΕΒ: Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας «Νέα Ελλάδα», 1951.
ΜΠΛΕΟΒ Γ. Δ. Η Τουρκική Χεροόνησος Λιγνώνγκραντ, 1948 (στη ρω. γλώσσα)
ΤΙΟΥΜΕΝΕΦ ΑΙ. Χερανούκιες παιδιάς Στο περιοδικό «Βέτνικ υπέρβενι ιστορίας» 1938, αρ. 2, 1949, αρ. 4, 1950, αρ. 2, 4 1955 αρ. 3
ΑΝΤΟΝΟΒΑ Ι. Α. κ.α. Χερανόνησος, Συμφέροντα 1985.

Νέες εκδόσεις της Ε.Τ.

Στις 18-12-87 πραγματοποιήθηκε η δεύτερη Πανηγυρική Συνέδρια του Ιδρύματος Ερευνών και Παιδείας της Εμπορικής Τράπεζας. Τον απολογισμό των δραστηριοτήτων του Ιδρύματος - σε ερευνητικό επίπεδο - από την ίδρυση του μέχρι σημεράν της Κ. Α. Αδραράχα. Επίσης ανακοίνωντάρει η θεματολογία του ερευνητικού προγράμματος για το 1988 και παρουσιάστηκαν οι νέες εκδόσεις. Από αυτές της ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ένδιαφέρουν:

1) «Πληθυσμός και οικισμοί της Πελοποννήσου, 13ος-18ος αιώνων» του καθηγητή Β. Παναγιωτόπουλου.

Το βιβλίο αναφέρεται στη διαδικασία σχηματισμού του νεωτέρου οικιστικού δικτύου της Πελοποννήσου στα χρόνια 1204-1685.

Επίσης δινένο χρήσιμα στοιχεία για τη δημογραφική δομή, τις μεταναστεύσεις, τις απογραφές του πληθυσμού, τις δημογραφικές επιπτώσεις της «μάυρης πανώλωσης» στη διάρκεια των Βενιζέλων και της Φραγκοκρατίας καθώς πληροφορίες.

2) «Ελληνική Νούστιλα 1776-1835» (έδω τόμοι) του καθηγητή Β. Κρεμμέδα. Ο πρώτος τόμος του βιβλίου αυτού αναφέρεται στις οψίες της μεσογειακής ναυπολοΐας στα χρόνια του έλους της τουρκοκρατίας, πάλλια πληφορίες.

3) «Οικονομικά και κοινωνικά μηχανισμοί στον ορεινό χώρο» του Στάθη Τσατσούρου. Δρά Οικονομικών Επιστημών. Το βιβλίο είναι αποτέλεσμα συστηματικής έρευνας, θασισμένης κατά κύριο λόγο σε

αδημοσίευστο αρχειακό υλικό, με στόχο τον προσδιορισμό του οικονομικο-κοινωνικού μοντέλου και των μηχανισμών που η λειτουργία τους καθορίζει την εξέλιξη στην ορεινή ζώνη κατά την περίοδο 1715-1828.

4) «Δίκαιο και δικαιοτική εξουσία στη Σάμο, 1550-1912» του Αλέξη Σεβαστόκη. Δρά της Νομικής.

Στη μελέτη αυτή ο συγγραφέας επιχειρεί να ανιχνεύσει και να επισημάνει ποιο αστικό δικαίο ισχύει και ποια δικαιοτικά γενικότερα ποια δικαιοδοτικά όργανα λειτουργούν από το 1550 έως το 1912 στη Σάμο. Δηλαδή από τον αναδυομένο πρώτης της έως το χρόνο κατάλυσης του ημερησίου καθεστώτως.

5) «Οι απαρχές της εκδιμοπάνισης στην Ελλάδα του 19ου αιώνα» της Χριστίνας Αγριανώντη, Ιστορικό.

Η μελέτη αυτή - το «απατολικό- υποβαθρό» της οποίας συγκρητίζεται με τη σταδιακή συγκέντρωση ποσοτικών πληροφοριών από πηγές κάθε ειδίου - επιχειρεί απλώς να οργανωσει το διαδέσμο ήλιοφριακού υλικού ώστε να του δώσει τη μορφή μιας πρωτής απαραίτητης ποσοτικής υπόδειξης για την ιστορία της ελληνικής διοικησίας, να οικαιρογραφήσει τις γενικές γραμμέσεις της εξέλιξης της κατά τις πρώτες δεκαετίες της ζωής της, και να προτείνει ένα πλαισιο για τη διερεύνηση του ευρύτερου φαινομένου της εκδιμοπάνισης στην Ελλάδα.

6) «Η Σερίφος κατ την τουρκοκρατία, 17ος-19ος αιώνων» της Ευτυχίας Λιάτα, Δρά Ιστορίας

Με τη μελέτη αυτή επιχειρείται μια αναλυτική προσέγγιση των φορολογικών μηχανισμών, που λειτουργούν στις τουρκοκρατούμενες ελληνικές περιοχές, μέσα από το πορεύεμα μιας ορισμένου τύπου κοινωνίας, όπως η Σερίφος.

7) «Η Εξέγερση των Κυρίων» της Ελένης Βαρίκα, Δρά Ιστορίας.

Στο διάδικτο αυτό η συγγραφέας εξετάζει την εξέλιξη των συνθηκών ζώνης των γυναικών των μεσαιωνών στρωμάτων στα σατιρικά κέντρα του ανεβάρητου ελληνικού κράτους και ιδιαίτερα στην Αθήνα κατά τη διάρκεια του 19ου αι. Ακολούθωνται τα ίχνη των γυναικών αυτών, μελετά τους τρόπους, με τους οποίους προσπαθούν να υπερβούν ή να ανατρέψουν τους αντικείμενους όρους ζωής τους, τους τύπους συλλογής συνείδησης που ανέπτυξαν. Τέλος αναλύει τη δομή και την εξέλιξη της πρωτής φεμινιστικής συνειδήσης στην Ελλάδα, έτσι όπως εκφράζεται στην κεντρική θεματολογία της εβδομαδιαίας «Εφημερίδος των Κυρίων».

«Τεχνολογία»

Ενημερωτικό δελτίο της ΕΤΒΑ, τεύχος 2 Αθήνα 1988

Εκδίδεται από το Κοινωφελές Ίδρυμα της ΕΤΒΑ με στόχο την ενημέρωση του κοινού

αρχαιολογικά

και των ειδικών ερευνητών στα θέματα της ιστορίας της τεχνολογίας στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς.

Η «Τεχνολογία» προσπαθεί να φέρει στην επιφάνεια την ελληνική τεχνολογική παράδοση, μάλιστα την έντερης περίοδου (1750-1950), να βοηθήσει στην ξεπέρασμα έστω και σε ένα μικρό ποσούτο, των καθυστερήσεων της ιστορίας της τεχνολογίας στον τόπο μας, στους τομείς της έρευνας, των δημοσιεύσεων, των μουσείων, της παιδείας.

Μερικά από τα κυριότερα άρθρα του δεύτερου τεύχους:

- Η βιομηχανική αρχαιολογία σήμερα.
- «Δημόρες Εργασίας» για την «Ιστορία της Νεοελληνικής Τεχνολογίας».
- «Αρχές της βιομηχανίας στη Θεσσαλονίκη, 1870-1912».
- Η εξέλιξη του σιδηροδρομικού δικτύου στο βορειοανατολικό χώρο.
- Η μουσειολογία σήμερα.

Δοκίμια για τον Ατομικιαρό Λουΐ Ντυμόν

Εκδ. Ευρύπολος, Αθήνα 1988

Πρόκειται για σημαντικότατα δοκίμια γραμμένα από τον πατέρα της θεωρίας του ατομικιαρού. Ασχολείται με τη σύγχρονη αρχαιολογία, εξετάζοντας ήμικα και τις απαρχές του ατομικιαρού (αρχαία Ινδία και στη συνέχεια χριστιανικό κόσμο). Στο Λ. Ντ. αναφέρεται, όπως είδαμε και το άρθρο του J. P. Vernant στο τεύχος αυτό.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Προς τη διεύθυνση
του περιοδικού «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ»

Από την αρχή που κυκλοφόρησε η «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ» (Νοεμβρίος 1981), ήταν τα τεύχη της κορυφώντας τη διεθνήθη μου.

Δεν σας κρύβω όμως, όταν στο τελευταίο τεύχος σας (Μάρτιος 1988) είδα να υπάρχει το άρθρο: «Οι βράχι της Καβάλας μαρτυρούν το χαμένο πολιτισμό της» του κ. Κώστα Ατακτίδη.

Αισθάνομαι λοιπόν την ανάγκη, για λόγους ευπέρπειας και επιστημονικής δεσμοτολογίας να κάνω κάποιες διευκρίνισης:

1) Τα γραμμικά σχέδια των βραχογραφιών (αελ. 2) δεν είναι όπως αναγράφεται όλα δικά μου (λαζ. Χατζηλαζάρη), και ούτε είναι όλα από τις περιοχές Κριουνερίου-Φλιτίπων Καβάλας. Ομολογούμενά, πολλά σχέδια είναι δικά μου από την εργασία μου (που σας κανονιώστηκε «Βραχογραφίες, Κρυψείριον Καβάλας», που ανακοινώθηκε στο

Το Πανελλήνιο Σπηλαιολογικό Συμπόσιο, το οποίο διοργανώθηκε από την Ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρεία (Ε.Σ.Ε.) στις 11-13/12/1981. Άλλα σχέδια ήμικα αντίκουν σε σοδαρούς επιστήμονες που για κανένα λόγο δεν θα ήθελα να οικειοποιήθω το έργο τους: Σύγκεκριμένα στην αελ. 21 υπάρχουν σχέδια που καθηγήτη του Α.Π.Θ. Ν. Μουτούπουλου από το Δ. Παγασί, που αρχαιολόγος κ. Δ. Τριαντάφυλλου από τη Θράκη, που καθηγήτη του Π.Α. κ. Ν. Συμεωνίδη από την Αιταράτη, υπάρχουν αντίτοιχα τα δικά μου και των Γαλλών καθηγητών της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής R. Durey και P. Collart από τους Φλιτίπους-Κρητηνούς.

2) Το ποταμογράφος χάρτης (της αελ. 2) με σημειωμένες θέσεις βραχογραφιών είναι από την παραπάνω δική μου εργασία και ήμικα στο άρθρο σας αναγράφεται πάνω στο χάρτη «απόστολος Κ. Ατακτίδης». γιατί:

3) Το ποταμογράφος χάρτης των βραχογραφιών (αελ. 17) αντίκει στους παραπάνω Γαλλούς καθηγητές, γιατί μπήκε το: «απόστολος Κ. Ατακτίδης»;

4) Τα σχέδια (τεχνική φωτογράφησης) της αελ. 22 ανήκουν στο Γερμανό Γεωλόγο H. J. Unger, τι σημαίνει το «παρουσιάστηκε» Κ. Ατακτίδη;

5) Τα σχέδια των παλαιοιθικών εργαλείων (αελ. 21) ανήκουν στην κ. Ειρήνη Ζαραντέα Μίχα.

Θα ήταν οκτώποντα επίσης να γίνουν κάποιες παραπροτίτες και για το κείμενο του δημοσιεύματος:

Ο «λαός» που έκανε τις βραχογραφίες γύρω από την περιοχή της Καβάλας και κάτιον-συντελέστας στην «έφαρσην του» δεν ήταν αποκλειστικά μια κλειστή κοινότητα της περιοχής Καβάλας. Ανδλογές βραχογραφίες δρεθήκαν και σε άλλα μέρη της Ελλάδας και γενικότερα της Βάλκωνής και σερινούσαν. Άρα είναι άποτο να ανεφερόμαστε μόνο σε αυτόχθονες κάτοικους της περιοχής Καβάλας, μιλώντας για τις βραχογραφίες της.

Οι βραχογραφίες δεν υπάρχουν στα καρκατικά φανίνδεμα που έθεσε σαν οικοπότη της θάλασσας (ώπως αναγράφεται στο άρθρο) η «Σπηλαιολογική Ομάδα Καβάλας»: αλλά είναι θέμα αρχαιολογικό ή παλαιοανθρωπολογικό.

Είμαι κι εγώ μέλος της Ε.Σ.Ε., κατάγομαι από την Καβάλα και έχω προσφέρει στην έρευνα της Ε.Σ.Ε. στην Ελλάδα και στην Καβάλα ειδικότερα. Ακόμη όμως, δεν δημοσιογράφησε νόμιμο τμήμα μη παράρτημα της Ε.Σ.Ε. στην Καβάλα, αυμώνων με το καταστατικό της, και αν υπέρθεται ότι διαρμάτωσε τη σημείωση μου από την πρόσβεση σε απλά, που ελπίζεται ότι θα πραγματοποιηθεί στο εγγύς μέλλον. Εποιόντων να διαχωρίσω τη θέση μου από την κάποιες δημοσιεύσεις σαν αυτή για τις βραχογραφίες είναι ένα από στόχη μας κουκιδά.

Με εκπλήξη, επίσης, θλέπω ότι χρησιμοποιεί ο συγγραφέας του άρθρου τη φράση από την εργασία μου «ερευνητική ομάδα» και δεδιόταν ζάχει και τον εαυτό του μέσα για την εύρεση των βραχογραφιών. Η αλη-

Σπηλαιολογική Ομάδα Καβάλας της Ε.Σ.Ε. αλλά και την ίδια την Ε.Σ.Ε.

Μπορεί πράγματι να είναι συμπαθητικές οι ενέργειες και τα ενδιδάφερά καπίσιον ανθρώπου, όταν ήμως αυτός ο άνθρωπος ασχολείται με κάτιο αόστε πρός τις γνώσεις του (ώπως οι βραχογραφίες) και δεν είναι και σχετικός επιστήμονας, όσο κι αν «είδε, αγγίξε και φωτογραφίσε» τις βραχογραφίες (θυμίζει προστάθμεια για μήμη του συγγραφέα Ντενίγκεν) θεωρείται ένας απλός επισκέπτης τους και σταν μάλιστα οι «περιγραφές» του — συχνά αυθαύριστες — δεν προσβέβουν ουτε ένα μικρό λιθαράκι στο οικοδόμημά της έρευνας-εργασίας που προηγουμένως έκαναν άλλοι ερευνητές επιστήμονες. Μπορεί κάπως να θεωρούνται επίσης συμπαθητικοί σας αποκοτί, αν προκειται για προβολή της Καβάλας, αλλά σε κομιδά περιπτώση δεν δικαιολογούνται αντιδοντολογικές ενέργειες και αυθαύριστες θέσεις πάνω σε ειδικό λεπτό θέματα. Αυτά λοιπόν τα αιδονογράφημα (βραχογραφίες) οπως αναγρέφεται και μέσα στην παραπάνω εργασία μου, είναι χαραγμένα με σκληρό αιχμήρο αντικείμενο. Δεν τολμάω, εύκινως, να προδιοιρώσω το ποιον αυτού του αιχμηρού αντικείμενου. Με εκπλήξη διαδίδω ότι οι συγγραφές του άρθρου σας γράφει ότι οι «εγχάρακτες παραστάσεις» είναι κατασκευασμένες «πατέ πέτρα, κόκαλο και μετάλλιο». Σίγουρα μια σκληρή χαλαζιώτικη πέτρα και ιωνικός κόκαλος μετάλλιο δεν πακέλεινται σαν χαρακτικά αιχμήρα αντικείμενα, αλλά οπωδήμητα στις συγκεκριμένες παραπάνω περιοχές της Καβάλας, αποκλέεται το κόκαλο σαν χαρακτικό μέσο της σκληρής πραγματικά, μαρμαρίνης επιφάνειας όπου υπάρχουν οι βραχογραφίες. Κανένα κόκαλο δεν είναι κλικτόρευτο από το μεταμορφωμένο πέτρωμα (μάρμαρο) ώστε να μπορείσαι να το χαράξεις. Με μεγάλη ευκολία ο συγγραφέας του άρθρου σας (Κ. Ατακτίδης) αικείουποιείται αποστολήστας εργασίας αλλών επιστημόνων, κάνοντας κάποιες φραστικά αλλαγές που συχνά αλλάζουν το αρχικό περιεχόμενο, ή αναρρίχουν αποστάση μεταποτικά, παραπομπής από την προηγούμενη σε εισαγωγική χωρίς δεδιάσιμα να έχει ζητηθεί και τη σχετική θέση προς τούτο. Η μεγάλη ευρεία πράγματα είναι ότι στο τέλος ευχαριστεί απότομα σας τους οποίους έκανε «κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας».

Είναι λάθος που αναγράφεται ότι «το μάτι, όταν υπάρχει, είναι ωοειδές». Η αλήθευτη είναι ότι το μάτι όταν υπάρχει σε παραστάσεις βραχογραφίας είναι ένα από στόχη μας για κουκιδά.

αρχαιολογικά

Θεία είναι ότι την ερευνητική μου ομάδα την αποτελούσαν κάτοικοι της περιοχής Καβάλας ενώ ο κ. Ατακτίδης ήμεν για τις βραχογραφίες την περιοχή φίου της ανακοίνωσαν το Πανελλήνιο Σπηλαιολογικό Συμπόσιο (11/12/1981).

Τα μεγάλη ηλικίας παλαιολιθικά εργαλεία, που αναφέρονται, ομολογουμένως δεν έχουν σχέση με τις βραχογραφίες, γιατί οι τελευταίες μάλλον είναι κατά πολὺ νεότερες. Άξιες να σημειώθει ότι το εργαλεία αυτά, τα οποία απαιτούν πολὺ ειδικές γνώσεις, δε βρέθηκαν από ερευνητικές ομάδες της Καβάλας, αλλά από τους γνωστές τέτοιους ερυμάτων: τον Ινδό S. K. Mishra και την κα. Eun Saravanta Mīxa, που τον ίουντο το 1982 σε δύο συνεχόμενες μέρες, επισκέφτηκαν τις περιοχές με τις βραχογραφίες.

Ούτε επίσης τα βραχανάγλυφα γύρω από το Μουεσό και το αρχαίο θέατρο της Φιλίππειας, τα οποία ερευνήστηκαν ανακοίνωσα (1975) ή γαλλική αρχαιολογική σχολή, έχουν σχέση με τα ακιδωρογράμματα της ευρύτερης περιοχής της Καβάλας. Η μόνη ομοιότητα ίσων είναι ότι και τα δύο δρισκούνται πάνω σε δράγμα. Τα βραχανάγλυφα των αρχαίων Φιλίππων, τα οποία σε κάποιες δημοσιεύσεις επίσης ακειμοποιείται ο κ. Ατακτίδης, δημοργήθηκαν σε μια σύγκριμη Ρωμαϊκή εποχή (2ος-3ος αιών) από ανώτερους καλλιτέχνες που γνώριζαν να σημειώνουν το μάρμαρο. Τα ακιδωρογράμματα (βραχογραφίες), που δε χρονολογήθηκαν ακόμη, έγιναν πιθανότατα από πρώτογονους ανθρώπους. Αυτοί οι πρώτογονοι ανθρώποι δεν ήταν απαροιακοί, άνθρωποι υπάρχουν όλες τις εποχές ακόμη και σήμερα. Είναι λογικό αλλιώς το επιχείρημα; Και

Ισιώς, πράγματι, ο κ. Ατακτίδης να ήταν από τους πρώτους που επισκέφτηκαν τις βραχογραφίες της Φιλίππειας Καβάλας το 1984. Η υπαρξη των βραχογραφών αυτών γνωτοποιήθηκε στα μέλη της Ε.Σ.Ε. Το 1979 όταν έβρευνονταν το βάραθρο Φωλίας, το βάραθρο εξέρευνταν τρία μέλη της Ε.Σ.Ε. ο κ. κ. Ιωάννης Ιωάννου, Κων. Ζαΐτης και Λάζ. Χατζηλαζαρίδης. Οι ερευνητές - κατέθηκαν με σχοινί και μεταλλικά φρένα, για τον παραπάνω σκοπό, σε δύοθις 175 μέτρων. Άλλα μέλη της Ε.Σ.Ε. και ο κ. Ατακτίδης μαζί με κατόπιν του χωριό περιφέρονταν στην είσοδο του βάραθρου. Μάλλον είναι πολύ αισθητό πως συνέδονται οι βραχογραφίες της Φιλίππειας Καβάλας με κάποιους αμφιθερόμενης υπόρρητης μεγαλιθικού πολιτισμού.

Ουτή συγκριτική καποίων βραχογραφών της Φιλίππειας με τη Γραμμική γραφή Α' και Β' οιγουρού χαρακτηρίζεται ποικιλόμορφα. Αυτή η συγκρίσιμη, αν και τίθεται από το συγχρόνο, «ανοικτή» σε αμφισθήτρια και αυστητής, όχι μόνο είναι αισθητή, αλλά αν δεν είναι ιεραισμίλια — λυτρωμά που το λέω — ξεπέρνει και τα επίπεδα της γελοιότητας. Αρκεί να σας αναφέρω, ότι αρκετά από τα χαρογράμματα (βραχογραφίες) της Φιλίππειας αναφέρονται από τον κ. Ατακτίδη σαν Γραμμική Α' και Β' Φιλίππειας Καβάλας, είναι της συγχρόνης εποχής και μάλιστα της δεκαετίας 1940-1950. Μερικά από αυτά τα χαρογράμματα έγιναν πιθανώτατα από αντάρτες με τις ακληρές αποδύναμες λόγχες των άλιων τους.

Στο τέλος του δημοσιεύματος σε σημείωση γίνεται η προσπάθεια για δικαιολόγηση της απουσίας της βιβλιογραφίας του άρθρου.

Ειφόδουν, όπως γράφεται στη σημείωση, δεν υπάρχουν μελέτες βραχογραφών στην Ελλάδα, τότε η συγκέντρωση από το συγγραφέα των ανακοινώσεων για τις βραχογραφίες, όπως επίσης γράφεται, τι είναι; δεν είναι βιβλιογραφία. Αυτή όμως η βιβλιογραφία δεν παρατίθεται γιατί: Μήπως τυπάρχουν κάποιοι ιδιοτελείς σκοποί;

Θα μου πείτε, ότι για τα γραφιδώμενα σ' ένα άρρεν, από κάποιους συγγραφέα, ευθυνεταί ο ίδιος ο συγγραφέας. Η φιλοσοφία όμως των άρρων, αυτων των συγγραφέων με τα «ειδίκα» γραφόμενα στην «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ» γίνεται από εօδος. Βέβαια είναι δικαιώματα ος: Άλλα τότε μήπως το λιγότερο προσβάλλετε έτσι την αδιοσέδαστη πραγματικά εποπτική επιτροπή του περιοδικού σας;

Αν ειλικρινά θέλετε να διορθωθούν ανακρίσεις και να εντιμερώσετε σωστά τους ανγιώστες σας, παρακαλώ δημοσιεύστε στο περιοδικό ας την επιστολή μου.

Ευχαριστώ Σέρβρια Κοζάνης 18/5/1988.

ΛΑΖΑΡΟΣ Ι. ΧΑΤΖΗΝΑΖΑΡΙΔΗΣ

Γεωλόγος-Καθηγητής Μ.Ε.

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ:

1. Ελληνική Σπηλαιολογική Έταιρεία.

2. Εφορεία Σπηλαιολογίας-Πλαστοσανθρωπολογίας Υπουργείου Πολιτισμού.

3. Εφορεία Πρωτοτυρικών και κλασικών αρχαιοτήτων Καβάλας (κ. Χ. Κουκουλή).

4. Εφορεία Πρωτοτυρικών και κλασικών αρχαιοτήτων Κομοτηνής (κ. Δ. Τριαντάφυλλο).

5. κ. Γεωργίο Χουρμουζάδη καθηγητή Α.Π.Θ. (αντιπρύτανη).

6. κ. Νικόλαος Μουστόπουλος καθηγητή Α.Π.Θ.

7. κ. Νικόλαος Συμεωνίδης καθηγητή παν/μειού Αθηνών.

δελτίο συνδρομής

Να αποσταλεί συμπληρωμένο και συνοδευμένο από το αντίτυπο της συνδρομής στα γραφεία του περιοδικού
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ οδός Πανεπιστημίου 9, 105 64 ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3253246.

Επιθυμώ να γεγραφω συνδρομητής για ένα χρόνο - 4 τεύχη - από το τεύχος αριθμ.

Σύντομην Εισηγητικό: Δρχ. 1500 - Σωματείων 1.200 (με αποστολή φωτοτυπίας αστυνομίας ή φοιτητικής τοπότης αντίστοιχο).

Εμπειρικό: Αεροπόρ. ταχυδ. Ευρυπ. \$ 22 - Αμερική, Καναδάς, Αυστραλία \$ 25 - Σπουδαστών εμπειρικού αντίστοιχο \$ 22

Τρόπος πλήρωσης: Ταχυδρομή ή τραπεζική επιταγή στο περιοδικό **ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ**, Πανεπιστημίου 9, 105 64 ΑΘΗΝΑ.

Επτάνυμο .....

Όνομα .....

Οδός / Αρ. ....

Ταχ. Κωδ. ....

Πόλη ....

Τηλεφ. ....

Ημερομηνία .....

Υπογραφή .....

αρχαιολογικά

8. Περιοδικό «ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ».
9. Κ. Ιωάννη Ιωάννου σπηλαιολόγο-συγγραφέα.

Προς τη διεύθυνση του περιοδικού «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ»

Σε απάντηση στην από 18/5/ 1998 επιστολή του γεωλόγου-καθηγητού Μ.Ε. κ. Λάζαρου Ι. Χατζηλαζαρίδη, που μου καινοποίησε από σας με την από 24/5/98 επιστολή σας, γνωρίζω ακόλουθα, τα οποία σε βέλετε τα καινοποιείτε στον παραπάνω μηνυμονεύμενο φίλο μου, αφού μάλιστα ο ίδιος διάλεξε αυτό το τρόπο επικοινωνίας:

α. Η ανακοίνωση του στο 1ο Πανελλήνιο Σπηλαιολογικό Συμπόσιο όχει σαν τίτλο «Βραχογραφίες Κρυονερίου Καβάλας». Οι βραχογραφίες αυτές είναι ελάχιστες, οι περισσότερες είναι από τους Φίλωπους. Εχει λημανθήσεις για μάλιστα τις ανακοινώσεις και των δύο μας στο συνέδριο της Πανελλήνιας Εταιρείας Ιστορικών Μελετών (Π.Ε.Ι.Μ.) το 1982 στην Καβάλα. Στο συνέδριο αυτό έγινε για πρώτη φορά αναφορά για τις νέες βραχογραφίες και μερικές θέσεις που βρέθηκαν από κοινού, με υπόδειξη του κ. Μ. Κουμιδά (ιδιαιτέρω στους Φίλωπους, στο Ζυγό και την Π. Καβάλα). Επόμενο ήταν να αναδημητήσει κάποια ασφεία στον τίτλο αυτό.

β. Στο περιοδικό σας έστειλα μαζί με τα γραμματικά σχέδια και τα σύνομα των αντιστοίχων ερευνητών.

γ. Ο τοπογραφικός χάρτης είναι του Στρατού (Γ.Υ.Σ.). Ο οπλισμός του χάρτη αυτού με τις θέσεις Ε1, Ζ. Κ. Θ. Η ή πάνω από αυτές μεταφέρεται από τον κ. Χ. Λαζαρίδη στην ανακοίνωση του, ώστε και οι θέσεις των παλαιολιθικών εργαλείων και δε βέλτε το λόγο για μου αποδίδει κατηγορία λογικής. Ειδικά η θέση Κ. είναι σε δρόμος με τις περισσότερες βραχογραφίες.

δ. Απόδοση σημαίνει για μένα την παρουσίαση από μετάφραση του γαλλικού και γερμανικού κειμένου στα Ελληνικά. Αναφέρονται οι ερευνητές.

ε. Τα συγκεκριμένα σχέδια δεν ανήκουν στην κ. Μ. Μήλα αλλά είναι από τη μέλτη «Μία λεπτομερεία εναφορά για δεκατέσσερα πέτρινα εργαλεία ψύρη απ' την περιοχή της Καβάλας» των Mishra-Atatikid. στ. Οι βραχογραφίες της Βαλκανικής Χερσονήσου είναι διαφορετικής τεχνολογίας από τις θέσεις της περιοχής Παγγαίου (ανακοινώσεις του κ. Χ. Παπουτσάκη και του κ. Μίκου).

ζ. Θέτει κάποιο δίλημμα περί του αν θα πρέπει και ο γεωλόγος να μην ασχολούνται με τις βραχογραφίες μιας που αυτές είναι θέμα αρχαιολογικό ή παλαιοανθρωπολογι-

κό αιφον οι γειοί (Ντενίκεν) όπως χαρακτηρίζει, προσωπική πιστεύω και μεμένα, όταν πρέπει να ασχολούνται με το «μάζεμα χόρτων» από τα δουνά.

η. Είναι λυπτρό να θάλλει κατά της Ε.Σ.Ε. τα μέλη της οποίας και ο γράφων προσωπικό του θυμήσαμε στις έρευνές του προ την αναγορευσίας των ως καθηγητής.

θ. Το τμήμα σπηλαιολογίας Καβάλας (Σπηλαιολογική Ομάδα Καβάλας) της Ε.Σ.Ε. είναι αναγνωρισμένο από την Ε.Σ.Ε. και από τη ΥΠ.Π.Ο., Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας Σπηλαιολογίας. Η προστασία ή διάμικη της Ε.Σ.Ε. ευτυχώς δεν εξαρτώνται από τον κ. Χατζηλαζαρίδη. Η μριοδύση αυτή αντικείται στη Δικοστική εξουσία.

ι. Είχα την ευκαιρία να έχω καλώς δοσκάλων και ξένους επιστημόνες οι οποίοι με διαφωτίσαν σ' αυτά τα θέματα, ώστε ν' αποκτήσουν πεντήρα έστως και εξειδίκευση. Κανείς μετά τους Αγίους Αποστόλους δεν έδεχται την «επιφορήτη του Αγίου Νικούματος».

ια. Αν ο κ. Χατζηλαζαρίδης γνωστεί με καλή Αγγλικής ας ανταρέξει στην ειδική μελέτη του προϊστοριολόγου-Αρχαιολόγου διδάκτορας κ. Mishra που αναφέρει ότι στη Α. Κ. Β. οπανάρχης μάτι είναι σωρείτες (oval), τη μελέτη την έχω δώσω στην ΠΕΙΜ.

ιβ. Εχει τόση χροντριάσμαν ο κ. Χατζηλαζαρίδης («Συμποτθήτικες ενέργειες και ενδιαφέροντα κάποιου ανθρώπου κλπ...») και συμμήτισε τους αρχαιούς (άνευ πτυχίου) σφύφους και Φυσιοδιόνις οι οποίοι περιφρονούσαν τους εμπειρότερους (δύστυχους οι άνθρωποι ήταν δύο κλπ...) και έτσι η ανωντότητα έμεινε χωρίς φακούς αρκετούς αιώνες και ήταν γνωστή η κατασκευή και κατεργασία του γυαλιού.

ιγ. Με κατηγορεί αδύστα για οικειοποίηση αποσπασμάτων άλλων επιστημόνων καλό χώριο να παραβείται στοιχεία και το ίδιο «άδος» κανείς και ο ίδιος στην ανακοίνωση του (αελ. 349, 355, 361). Με τις ενέργεις των αυτών όχι μόνο προσθέτει στην εννέα αλλ' αφαίρει και προκαλεί αντιδίκες οι οποίες κανένα δεν φωρεύουν.

ιδ. Σχετικά με την κατασκευή τους παραπέμπεται και πάλι ο κ. Χατζηλαζαρίδης στον Δρα. Mishra. Πριν επών στην Τ. Β. έγινε επιδειξη από καθηγητή της παλαιοντολογίας κατασκευής εργαλείων από πέτρα την οποία αποφύλωνε και μαριφοτύπούσε κτυπώντας την καταλήη με κοκάλια.

ιε. Σε κανένα σημείο του κειμένου μου αναφέρω τη λέξη «ανακάλυψη» αλλά τη λέξη «αποκάλυψη». Στην προκειμένη περίπτωση δεν αναφέρεται ότι η ομάδα ερευνώντως για σημάντικα και όχι για βραχογραφίες. Ιστ. Οι ερευνητές που αναφέρονται αφέντς μας ήταν προσκεκλημένοι της ομάδας μας και αιφέτεροι μας παράδοσαν τις εργασίεις τους. Σημειωτέον ότι η ομάδα

μας με το Δρα. Mishra βρήκε και άλλα εργαλεία.

ιζ. Δεν αναφέρω κάτι περί σχόλιος βραχογραφιών και εργαλείων αλλά ότι πιθανόν ν' αποτελούν συνέχεια.

ιη. Τον Οκτώβριο 1979 στο πρόγραμμα Εξερευνήσεων του Ε.Ο.Τ. η Ε.Σ.Ε. μετά από υπόδειξη της Σπηλαιολογικής Ομάδας Καβάλας πραγματοποίησε Σπηλαιολογικές έρευνες στο νομό Καβάλας. Η έκθεση του υπεύθυνου του Ιωάννη Ιωάννου δεν αναφέρει για βραχογραφίες όπτε αυτούς που κατέθηκαν στο βάραθρο... αναφέρει όμως για βραχογραφίες στο Παγγαίο και στην Αλιστρά Σερρών...
ιθ. Για τα σηραφόμενα σύγκριτα γραμμικής γραφής Α και Β και βραχογραφίων περιοχής Φιλιαδός δεν μπορεί να ανταπέδειν σε τουλάχιστον αντιδεσμολογήσιμες εκφράσεις (επίπεδη γέλιοτάτης) κλπ. Ελεόκουλην να θεωρών τον κ. Χατζηλαζαρίδη φίλο μου.

κ. Υπηρεσιούπητη έθεσα μόνο το θέμα της γραμμικής Α και Β.

κα. Τέλος δεν μπορώ ν' ασχοληθώ σεθερά με τις αμφιδιόλες και τα ερωτήματα του κ. Χατζηλαζαρίδη στο οποίον προσπάθει για δικαιολόγηση της απουσίας της βιβλιογραφίας «ιδιοτελες σκοποι» κλπ. Παραβάθη με συνέντευξη με τον καθηγητή της προϊστορικής αρχαιολογίας κ. Γ. Χουρμαρίδη (αποσπάσματα: «Αυτή τη σημειώματος οι εραστέχεις ασχολούνται. Η δευτερή διουκολία προκύπτει από τη γενενός ότι στην Ελλάδα δεν έχουμε μια συγκεκριμένη, χρονολογημένη παράδοση παλαιολιθικών βραχογραφιών... Εμάστα λοιπόν υποχρέωμαν να ανασχύσουμε σε ένεση παραδόσεως, δηλ. σε υλικό δραχικό που υπάρχει σε άλλες περιοχές... Στο άπιλο της Σοφίας Μαγούρα, εκτελήσαμε βραχογραφήματα πανομούστα, μ' αυτά που έχουμε δράσθηκε στη Ροδόπη... Στην Ελλάδα δεν έγινε καμιά έρευνα σε άμεση σχέση βραχογραφήματα οικισμού...»)

Ευχαριστώ
Θεσσαλονίκη 2/6/1988
Κώστας Αν. Ατακίδης

Μέλος των:

1. Ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρεία (Ε.Σ.Ε.).
2. Εταιρεία Ανθρωπολογικών και Αρχαιολογικών μελετών των Ινδίων (S.A.A.S.).
3. Ανθρωπολογική Εταιρεία Ελλάδος (Α.Ε.Ε.).
4. Πανελλεος Εταιρεία Ιστορικών Μελετών (Π.Ε.Ι.Μ.).
5. Σπηλαιολογική Ομάδα Καβάλας (Ε.Σ.Ε.Ι.θρής).
6. Σπελεοεκπρικό Σπηλαιολογική Γερμανίας.